

Viser Trento veien?

Er nærmiljømodellen fra Trento også anvendbar i norske kommuner?

Helga Koinegg

Figur 1: Mann og kvinne på kafe. Aker Brygge, Oslo.1996

Veileder

Else-Britt Nilsen og Asle Moltumyr

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, [2016, vår]

AVH505: Masteravhandling (30 ECTS)

Master i religion og etikk

Forord

Min masteroppgave handler om en lang reise: fra Trento (Nord-Italia) til Norge. Den beskriver gamle og nye ideer som vårt samfunn anno 2016 er tuftet på. Disse ideene ble til og utviklet seg i det forrige århundret, men ser man nøyere etter, viser det seg at noen av dem er flere tusen år gamle.

Mitt hovedanliggende er å redegjøre for en samfunnsmodell som i de senere årene har utviklet seg og brukes med suksess i Trento, og å se om denne modellen er overførbar til norske forhold. Oppgaven tar utgangspunkt i Folkehelseloven fra 1.1.2012 i Norge, og jeg vurderer om Trento-modellen kan bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelsen også her til lands.

Den største inspirasjonskilden til arbeidet mitt er Chiara Lubich (1920-2008), født og oppvokst i Trento. Jeg er Chiara stor takk skyldig. Midt under annen verdenskrig ble hun opptatt av spørsmålet: Finnes det noe i verden som ingen krig kan ødelegge? Dypt inne i hjertet sitt fant hun svaret: Ja, og det er Gud. Gud som manifesterte seg som Gud Kjærlighet. Dette ble gnisten til en bevegelse som senere ble kalt «Focolare-bevegelsen», og som i dag er spredt over hele verden. Focolare-bevegelsen er ikke bare en åndelig kirkelig bevegelse, men dypt integrert i samfunnet og kulturen i mer enn 180 land. Menneske ved siden av menneske – i nærmiljøet.

Jeg ønsker å uttrykke stor takk til mine to veiledere, Else Britt Nilsen og Asle Moltumyr som med sine kompetanser har hjulpet meg gjennom skriveprosessen. Takken går også til mine norske venner som har hjulpet til med språkvask og som med stor tålmodighet har lest oppgaven min og korrigert språkfeil.

Dessuten vil jeg uttrykke min takknemlighet overfor alle arbeidskolleger i Helsedirektoratet, spesielt avd. miljø og helse, spesialisthelsetjenestedivisjonen og kunnskapscenteret i Oslo som har støttet meg gjennom dette året, og – til sist, men ikke minst – hele Focolare-fellesskapet i Norge som gjorde det mulig at jeg fikk nok tid til å vie meg til oppgaveskrivingen.

Takk til dere!

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Sammendrag	4
2. Innledning	6
2.1 Bakgrunn for valg av emnet	6
2.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	7
2.3 Avgrensning av oppgaven	7
3. Etikk.....	9
3.1 Etske vurderingers gyldighet.....	9
3.2 Etikk som «holdning» eller «dydsetikk»	10
3.2.1 Menneskesyn og menneskeverd	10
3.2.2 Samfunn og verdifelleskap	10
3.3 Etisk motivasjon – hvorfor gjør vi det vi gjør?	11
3.4 Den gyldne regel – en felles etikk	11
3.5 Etikk og gjensidighet	12
3.6 Etikk i det kvalitative forskningsintervjuet	12
4. Metoder, teorier og litteratur	13
4.1 Hvilken metode egner seg best for denne oppgaven?	13
4.2 Metoder og teorier brukt i denne oppgaven	13
4.2.1 Analyse og tolking.....	13
4.2.2 Den kvalitative intervjuanalyse	14
4.2.3 Hermeneutikk	14
4.2.4 Observasjon/å oppdage.....	15
4.2.5 Fenomenologisk metode.....	16
4.2.6 LØFT-metoden	16
4.2.7 Empowerment.....	16
5. Folkehelse – public health.....	17
5.1 Sunnhetsloven 1860 – et historisk tilbakeblikk.....	17
5.2 Folkehelseloven 2012	18
5.2.1 Mestring og nærhet.....	21
5.2.2 Frivillighet og kultur.....	22

6. Nærmiljø	24
6.1 Nærmiljøforståelse	24
6.1.1 Gemeinschaft und Gesellschaft	25
6.1.2 Kommunitarisme	25
6.1.3 Kontekstnivåer.....	26
6.2 Nærmiljøtilnærminger	27
6.3 Nettverkstenking og samhandling	27
6.4 Helse og kultur, et nødvendig samarbeid	29
6.5 Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelsen	30
6.6 Psykisk helse og livskvalitet – lokalt folkehelsearbeid – nærmiljø.....	30
6.7 Deltagelse og observasjon under konferanse i Asker, februar 2016	31
6.8 Prosjekt – «doing-together» (sam-handling)	31
6.8.1 Historikken og utviklingsprosessen.....	32
6.8.2 Aktivitetene i samhandling (doing-together).....	32
7. Trento – by i Nord-Italia	34
7.1 Chiara Lubich – barn av Trento, grunnlegger av Focolare-bevegelsen	35
7.2 Observasjon på stedet i Trento, september 2015	38
7.2.1 Kjærlighetens- eller fredsterningens didaktikk	39
7.2.2 Prosjekt – TUTTOPACE – ”ALL FRED”	40
7.3 Sportmeet – sport4peace.....	41
7.3.1 Prosjekt «Sports4peace».....	41
7.4 «The Company Cube»	43
7.5 «EcoOne» - prosjekt	45
7.5.1 Jordens kube – den nye miljørevolusjon	47
7.6 La oss farge byen!	50
8. Diskusjon av funn	52
9. Konklusjon	54
Figurer	56
Ordliste	57
Litteraturliste	61
Vedlegg	64

1. Sammendrag

I denne masteroppgaven ser jeg på de faktorer som påvirker våre nærmiljøer og som videreutvikler våre samfunn, noen ganger til det beste for oss og av og til det mindre gode. Jeg ønsker å undersøke hvordan modeller som i sin tid oppsto i den norditalienske byen Trento – de fleste på 1980-tallet, et par så sent som for noen få år siden - har ført til en samfunnsutvikling som involverer alle mennesker og legger vekt på «helse i alt vi gjør».

Oppgavens tittel er nettopp: «Viser Trento veien? Er nærmiljømodellen fra Trento også anvendbar i norske kommuner?»

For å forklare hvorfor jeg valgte Trento, peker jeg i korthet på noen få viktige begivenheter i byens historie. De fleste forbinder trolig Trento med det sted der Trient-konsilet ble holdt 1545 - 1563, det store romersk-katolske kirkemøte foranlediget av reformasjonen. For meg er dette likevel kun et bakteppe. Det er viktigere for meg å få frem at Chiara Lubich (1920 - 2008), grunnleggeren av Focolare-bevegelsen, ble født og levde mesteparten av sitt liv i Trento og at de fleste Trento-modellene er inspirert av henne.

En Trento-modell jeg har valgt å beskrive nærmere, kalles «doing-together» - en alternativ modell som brukes innenfor det psykiske helsevesen i byen. Her arbeider ikke bare fagfolk, men de samhandler med og er på samme nivå som pasienter og pårørende. På den måten skapes en fagkompetanse som er økonomisk bærekraftig og effektiv. Menneskene settes i fokus. Modellens overbygning er et menneskesyn basert på allmenngyldig etikk, den såkalte «gylne regel».

Den andre Trento-modellen jeg har valgt å gå nærmere inn på, er «kjærlighetsterningen, også kalt «fredsterningen». Denne terningen brukes som pedagogisk virkemiddel på mange skoler i Trento. De konkrete erfaringene man gjør ved å kaste terningen, for deretter «å leve» setningen som terningen viser, gjør at holdningene forandres. Barnas «levde erfaringer» skrives ned, kommer i lokalavisen og sendes til alle husstandene i Trento. Terningen legger til rette for en god kommunikasjons- og medvirkningskanal mellom de ulike samfunnsnivåene og bidrar til at vedtakene som fattes i lokalsamfunnet, er i tråd med samfunnsutviklingen og det lokale behovet. Man kan uten videre si at terningen er et pedagogisk verktøy som er med på å forandre holdninger og å skape gode nærmiljøkvaliteter.

Sunnhetsloven fra 1860 omfatter det meste av det vi i dag kaller folkehelsearbeid i Norge. Fra den gang og frem til i dag har det selvsagt kommet mange nye, mer oppdaterte og tidsmessige lover som jeg verken kan eller vil kommentere. Siden jeg vier nærmiljøet så stor plass i oppgaven, er imidlertid folkehelseloven fra 2012 svært relevant, ikke minst fordi den understreker hvor viktig nærmiljøet er for folkehelsen.

For å belyse problemstilling og forskningsspørsmål har jeg brukt den kvalitative metoden, spesielt det kvalitative forskningsintervjuet. Mitt besøk i Trento i 2015 og min deltagelse på helsekonferansen i Asker i 2016 hvor «doing-together»-prosjektet ble presentert, ble opplysende for meg, spesielt fordi jeg brukte observasjonsmodellen som Løkken (2011, s. 91) beskriver når han sier: «Når forskerkroppen er levd, innebærer det at han er i meningsskapende dialog med den verden som denne kroppen er situert i.»

Funnene i oppgaven tyder på at «empowerment», på norsk «myndiggjøring» og «mestring», setter folk i stand til å ta kontroll over egen helse og påvirkningsfaktorene for helse, og å mestre sin egen livssituasjon.

Trento-modellene er inspirerende og overførbare. Terningene i alle sine forskjellige utforminger er pedagogiske virkemidler som kan skape forandringer i holdninger og kulturer.

Opgaven min konkluderer med at vi i dag og i den nærmeste fremtid står overfor store utfordringer, både i våre nærmiljøer og ute i den store, vide verden. Alle mennesker ønsker egentlig det samme, nemlig fred og kjærlighet, men opplever dessverre ofte det motsatte, krig og hat.

Konklusjonen er at man må begynne med seg selv og sitt eget nærmiljø, der hvor man bor og lever, på skolen, i hjemmet, på arbeidsplassen, i nabolaget. Man bør ha som mål å gjennomsyre nærmiljøet ved å utstråle kjærlighet og å ha den gyldne regel som rettesnor for sitt liv.

2. Innledning

Hva fremmer og/eller hemmer en samfunnsutvikling som legger til rette for en bedre folkehelse? Hvilke faktorer/prosesser bidrar til en «riktig» utvikling av nærmiljø og lokalsamfunn – og hvorfor har den betydning for folkehelsen?

Siden 1.1.2012 har Norge hatt en egen folkehelselov.¹ Formålet med denne loven er å bidra til en samfunnsutvikling til beste for folkehelsen. Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse. I de siste tre årene har det vært gjort mange forsøk på å sette dette ut i livet her i landet. Men ikke bare Norge er opptatt av dette spørsmålet, det finnes flere eksempler på at andre land allerede har oppnådd gode resultater på dette området. I min oppgave har jeg valgt å ta for meg to innbyrdes så forskjellige land som Italia og Norge og har stilt meg spørsmålet: Kan norske kommuner lære noe for eksempel av fylkeskommunen Trento i Nord-Italia? Hva hjelper folk til å mestre sin hverdag, sine sykdommer, ja, hele sitt liv? Er det spesifikke kvaliteter ved nærmiljøet vårt – der vi lever og bor – som gir positive utslag for livskvalitet og helse? Dette spørsmålet aktualiseres jo ved at våre samfunn er blitt mer og mer individualistisk.

Temaet jeg tar opp i min oppgave, søkes belyst gjennom teori og en kvalitativ intervjuundersøkelse, hvor jeg evaluerer om modellen fra Trento, forutsatt at kommunene legger til rette for det, vil kunne bidra til bedre å implementere folkehelseloven i Norge, slik at det enkelte menneske mestrer livet bedre.

2.1 Bakgrunn for valg av emnet

I de siste 10-årene har det skjedd mye på verdensbasis på dette området. Verdens helseorganisasjon (WHO) har vært sentral i å utvikle perspektiver innenfor folkehelsearbeidet. I 1986 ble det internasjonale begrepet Health Promotion (som på norsk oversettes med helsefremmende arbeid) med Ottawa-charteret etablert. I de siste årene har det dessuten blitt mer og mer nødvendig å styrke det helsefremmende og forebyggende arbeidet på alle livsområder. «Helse for alle i år 2000»-erklæringen fra 1978 påpekte store sosiale helseforskjeller og nødvendigheten av å utjevne disse for å forbedre helsetilstanden i hele befolkningen. (NOU, 2011:11; Prop. 90L, St.mld. nr.34). Og Trondheimserklæringen fra

¹Prop. 90 L (2010-2012) Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-90-l-20102011/id638503/>

2014 fremhever sosialt bærekraftige lokalsamfunn og helsefremmende nærmiljøutvikling som ett av fire innsatsområder.² I Norge har man dessuten gått til det skritt å gjøre oppgaver i folkehelsearbeidet som før var frivillig, til en lovpålagt oppgave for fylkeskommunene. (jf. Ot.prp.nr73 (2008-2009))

Italia, og spesielt Nord-Italia hvor Trento er en autonom region (fylke), har også gjennomgått mange reformer i moderne tid. For eksempel ble det i 1978 i Italia vedtatt en lov (jf. art. 33, lov 833/78) som blant annet sier: «... å eliminere noe av forskjellen i behandlingsmåten mellom psykiske lidelser og andre sykdommer».³ Jeg kommer nærmere tilbake til akkurat denne loven i kapitlet om nærmiljømodeller i Trento.

2.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Formålet med undersøkelsen er å se om modeller brukt i Trento kan være til inspirasjon i norske miljøer. Hvis dette er tilfelle, hvor kommer eventuelt denne inspirasjonen fra?

Dette spørsmålet utfordret meg til et dypdykk i problemstillingen for denne oppgaven: Er nærmiljømodellen fra Trento også anvendbar i norske kommuner? Dette fikk meg til å se nærmere på nærmiljøbegrepet som sådant og på konkrete nærmiljømodeller.

For å kunne besvare og belyse problemstillingen er følgende forskningsspørsmål relevant:

1. Hvorfor er nærmiljø viktig i et folkehelseperspektiv?
2. Hva kjennetegner et helsefremmende nærmiljø?
3. Hvem har ansvaret?

2.3 Avgrensning av oppgaven

Allerede valget av den norditalienske byen Trento innebærer en avgrensning. Jeg kunne trolig ha tatt for meg mange andre byer i Europa og kanskje til og med én eller flere byer fra et annet kontinent. Trento ble valgt fordi jeg kjenner byen personlig og gjennom jevnlig kontakt – privat som i jobbsammenheng - har fått innblikk i mange forskjellige modeller som er satt ut i praksis der. Samtidig er jeg klar over at jeg på langt nær har sett på alle initiativer i nærmiljøsammenheng som finnes i byen. Det ville ha vært for omfattende å gjennomgå alle offentlige og private foretak i Trento. Jeg har derfor valgt å analysere bare

²Trondheims erklæringen 2014. Hentet 15.5.2016 fra:

<http://www.nordiskfolkehelsekonferanse.no/trondheimserklaeringen.html>

³ Legge 23 dicembre 1978, n. 833 "Istituzione del servizio sanitario nazionale". Hentet 15.5.2016 fra http://www.regioni.it/upload/290409_TSO.pdf

noen nærmiljøkvaliteter og perspektiver som realiseres i byen. En tilsvarende begrensning gjelder kapitlet om folkehelse og nærmiljø i Norge. For å kunne belyse oppgavens problemstilling grundigere ville det ha vært interessant å undersøke konkrete nærmiljøprosjekter i norske kommuner. Dessverre har jeg ikke hatt anledning til å gjennomføre slike undersøkelser i forbindelse med denne masteroppgaven. Min observasjon på Arendalsuka 2015 og deltagelse på forskjellige nærmiljøkonferanser i Norge har likevel gitt meg et visst inntrykk av hvordan norske kommuner har begynt å ta utfordringen med å igangsette helsefremmende og helseforebyggende arbeid i nærmiljøet.

Når det gjelder etiske spørsmål, kunne jeg med fordel ha gått mer i dybden for å belyse problemstillingen i oppgaven bedre, men også her har jeg måttet begrense meg. Jeg har valgt bare å si noe i korthet om de viktigste etiske normative regler og menneskesyn for å ha dette som bakgrunn i selve hovedkapitlene. Som kort nevnt i kapitlet etikk, samfunn og verdifelleskap, er det ikke nok med lovgivning og regler alene. Folkehelseloven i seg selv fungerer ikke hvis ikke de som jobber i samfunnet, konkret står til ansvar med sin holdning til lovens bestemmelser.

For å forstå mer av nærmiljømodellen fra Trento, kunne det også ha vært interessant å fordype seg mer i fellesskapsøkonomien som Chiara Lubich lanserte under sitt besøk i Sao Paolo, Brasil, i 1991.⁴ I oppgaven blir den bare så vidt nevnt i forbindelse med «Prosjekt Tuttopace» og kjærlighetsterningen i Trento. Jeg skulle gjerne ha belyst hva det ville bety for verdensøkonomien om denne modellen hadde blitt realisert i stor målestokk, men dette ville kreve en egen masteroppgave. For spesielt interesserte henvises det til fotnoter og noen bøker nevnt i litteraturlisten. Hvis noen ønsker å fordype seg i tankegangen i Chiara Lubichs åndelighet, anbefales boken «Essential Writings», London (2007). En slik fordypning vil trolig også gjøre det lettere å forstå hva jeg vil frem til i min oppgave, spesielt i kapitlet om Trento.

⁴ «The Economy of Communion» (1999) New York: New City Press.

3. Etikk

Store norske leksikon definerer ordet etikk slik: «Etikkens formål er å studere hvordan man bør handle, og å forstå begrepene vi bruker når vi evaluerer handlinger, personer som handler og utfall av handlinger.»⁵

Jesuitten Erwin Bischofberger (1936 – 2012), som var en kjent professor i medisinsk etikk ved Karolinska institutet i Sverige, sier innledningsvis i sin bok «Människovärdet vid livets gränser»⁶ at etikkens oppgaver ikke er å fastslå, men å veie og vurdere fakta, og gi veiledning for hvordan menneskene skal handle. Ikke sjelden skaper disse vurderingene interessekonflikter eller verdikollisjoner når vi for eksempel spør om samfunnet skal satse mest på forebyggende helsearbeid eller på kurativ omsorg. Dette spørsmålet krever en normativ etikk av oss. Vi lever i samfunn med andre. Dette faktum krever av oss at vi begrunner vår påstand. Vi gir avkall på vår personlige oppfatning eller subjektiv innsikt til fordel for noe som er allmenngyldig (Bischofberger 1995, s.19).

3.1 Ethiske vurderingers gyldighet

Immanuel Kant (1724-1804) mener at en person som handler, må spørre seg selv om handlingen er allmenngyldig. Kant understreker menneskets moralske autonomi. Mennesket bestemmer altså selv og har dermed ansvar for sine handlinger. Etikken som fremkommer av menneskets frie fornuft, må være i samsvar med universelle moralske prinsipper. Det ligger et etisk grunnkrav og menneskets verdighet i det Kant kaller *det kategoriske imperativ*: «Du skal handle slik at du alltid bruker menneskeheten, både i din egen person og i enhver annens person, også som formål og aldri bare som middel.» (Heiene 2011 s.78ff).

Allerede Sokrates (ca. 470 – 370 f. Kr.) mente at etikken begynner når man stiller spørsmål ved autoritetene. Påstanden om at noe bør gjøres på en bestemt måte og ikke annerledes, vil bli stilt på prøve ved at en annen påstår noe annet, idet han eller hun avviser gyldigheten ved den etiske normen som er fremlagt. Herved har forhåpentligvis en positiv dialog begynt. Mens et gyldighetskrav av en påstand avvises, kreves det samtidig at gyldighetskravet av den andre påstanden bevises. Den tyske filosofen Jürgen Habermas (1929 -) kaller dette en diskurs. Skal denne diskursen bære frukt, kreves det at alle som deltar i diskursen, rettferdiggjør sine

⁵ Etikk. Hentet fra <https://snl.no/etikk>

⁶ Bischofberger, Erwin (1995). «Etikkens grundfrågor» i *Människovärdet vid livets gränser*. Uppsala: Andra upplagan, Katolska Bokförlaget

handlinger uavhengig av alle subjektive mål.⁷ Kant, på sin side, hevder at den regelen vi selv handler etter, er allmenngyldig hvis det er mulig å gjøre regelen universell.

3.2 Etikk som «holdning» eller «dydsetikk»

En av de tre normative teorier som brukes i teoridannelsen, er dydsetikk. Man kan få det inntrykk at ordet dyd har gått av mote i vår del av verden, men tross alt ikke dets innhold. Man setter fortsatt pris på om en person er ærlig, vennlig, oppriktig osv. Dette kalles «holdninger» eller «personlige kvaliteter» ved en person. En dyd, en holdning, en kvalitet ved en person, er altså noe som er integrert i ens personlighet og som praktiseres. Ivar Asheim (1997, s.11) fremhever følgende utsagn av Henri Werring i sin bok: *Hva betyr holdninger?»: «Etikk handler ikke bare om å følge regler, men om aktivt å utvikle holdninger der man finner de beste løsningene som også ivaretar menneskeverd og miljø.»⁸*

3.2.1 Menneskesyn og menneskeverd

Ifølge det personalistiske menneskesyn er menneskets verdi noe helt annet enn dets biologiske eller økonomiske verdi. Det betyr at alle mennesker er like verdifulle. Å respektere menneskets menneskeverd betyr at man alltid og under alle omstendigheter ser og betrakter mennesket som en person, altså i seg selv, og ikke i egenskap av hva det har eller gjør. Dermed er også menneskeverdet forankret i menneskerettighetene. Dette gir det etiske grunnlaget for å forankre vårt samfunn i et verdifelleskap.⁹

3.2.2 Samfunn og verdifelleskap

For at et samfunn og samliv kan fungere, trengs det lover, regler og forskrifter som inneholder bindende beslutninger borgerne i dette samfunnet er blitt enige om. Men det er ikke nok med et sett lover hvis menneskene som har kommet inn i fellesskapet, ikke godtar dem, slik at de blir en del av deres personlige holdning i det daglige.¹⁰

⁷ Bischofberger, Erwin (1995, s. 25). De etiska värderingarnas giltighet i *Människovärdet vid livets gränser*. Uppsala

⁸ Werring, «Om etikk i kommunalforvaltning» (1994, s.20) i «*Hva betyr holdninger?* Ivar Asheim (1997, s. 11), Otto:Tano Aschehoug

⁹ Bischofberger, (1995, s.36-39). De etiska värderingarnas giltighet i *Människovärdet vid livets gränser*. Uppsala

¹⁰ Bischofberger 1995, s. 18ff). De etiska värderingarnas giltighet i *Människovärdet vid livets gränser*. Uppsala

3.3 Etisk motivasjon – hvorfor gjør vi det vi gjør?

I min oppgave er jeg spesielt interessert i å finne ut hvorfor folk handler som de handler. Hva er deres motivasjon? Når vi lever, lever vi ikke alene, men i samfunn med andre mennesker. Dette innebærer valg og ikke minst ansvar. Jørn Blue Olsen og Henrik Syse uttrykker det veldig klart i sin bok «Næringslivsetikk og samfunnsansvar»,¹¹ nemlig at når man lever i et samfunn med andre, som vi alle gjør, innebærer dette ansvar. Alle er motivert – av forskjellige grunner. Alle er omsluttet av det miljøet de lever i. Hvordan vi oppfører oss, gjør ting, kan være resultat av en vane eller noe vi er lært opp til, men også fordi vi følger vår «samvittighet» som gir oss normer for våre liv. Den sier oss hva som er riktig og hva som er galt. Men oftest trenger vi hjelp til å forstå hva som er forskjellen på riktig og galt. Vi søker oss forbilder, kanskje ofte ubevisst. Ofte møter vi noen som vi forstår «lever et etisk-moralsk riktig liv», og det inspirerer oss til å leve på samme måte. Det kan være en sanger, en skiløper, en krigshelt eller en mor Theresa av Calcutta. Vedkommende inspirerer oss, vi utvikler oss i vår måte å se tingene på, handle på, ja til og med å oppføre oss på (Olsen 2013 s.24). Dermed skapes det en ny kultur. Olsen sier det slik i sin bok: «som på sett og vis er den gode vanen satt i system og gjort til en del av fellesskapet.» (Olsen 2013 s.26).

Allerede Aristoteles (384 – 327 f.Kr.) sa: «Dydene blir til virkelighet – i den enkelte og i fellesskapet – når de faktisk praktiseres i det daglige.» Vi skal etterleve det vi mener og sier, det bør være overensstemmelse mellom ord og handling.

Platon (427 – 347 f.Kr.) ville nok ha sagt at «hensynsløs eller grådige handling vil ødelegge oss selv, som mennesker.»

Sammenfattet kan vi si at vi alle kan ha forskjellige motivasjoner til å handle «etisk riktig» og at etiske handlinger skaper en kultur i samfunnet. I en global verden hvor vi hver dag i vårt nærmiljø møter mennesker fra andre land og som representerer ulike raser, kulturer og livssyn, etterspør man en felles etikk, noe som er likt for alle, uavhengig av hvor vi befinner oss.

3.4 Den gyldne regel – en felles etikk

En felles etikk for alle vil ikke si at alle må være enige i alt. Det er jo heller ikke slik at selv om «alle» land har undertegnet menneskerettighetserklæringene, er likevel ikke alle enige i at alle mennesker har visse grunnleggende rettigheter. En felles etikk betyr at «alle» kan slutte seg til den, uavhengig av religion og livssyn. Det er viktig at ingen påtvinger et annet

¹¹ Olsen, Jørn Bue og Henrik Syse (2013). «Etikk og samfunnsansvar – i teori, praksis og historie»

menneske et spesielt livssyn, men at man respekterer menneskenes forskjellighet. Kanskje kommer den eneste virkelige felles etikk til uttrykk i det som kalles «den gylne regel» og som er kjent i nesten alle kulturer, religioner og livssyn. I vår vestlige kultur kjenner vi den best fra Det nye testamentet og i Humanetisk forbunds etikk. Den sier at du ikke skal gjøre mot andre det du ikke vil at andre skal gjøre mot deg; og at du skal gjøre mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg. Dermed er den ikke underlagt en bestemt kultur eller et bestemt livssyn. Imidlertid krever den respekt og empati. For å kunne forstå hva et medmenneske trenger eller vil, må jeg kunne identifisere meg med vedkommende. (Olsen 2013 s.76). Men jeg må tilføye noe mer enn bare medfølelse og innsikt. For å kunne realisere «Den gylne regel» som «felles etikk» trengs det også barmhjertighet. Barmhjertighet er kanskje et gammeldags ord, lite brukt i dagens frenetiske og egosentriske samfunn, men like aktuelt som da ordet ble oppfunnet. Kanskje kan ikke alle forstå en slik felles etikk umiddelbart, men ved å være forbilde, ved hjelp av argumentasjon og refleksjon, kan man komme til å gjøre det.

3.5 Etikk og gjensidighet

En forutsetning for den gylne regel er at man er seg bevisst hvordan man selv bør behandles og derfor har en grunnleggende respekt for seg selv. Grunnlaget for dette finner vi blant annet i Det nye testamentet, i det som kalles det dobbelte kjærlighetsbud: «Du skal elske din neste *som deg selv.*» Denne regelen sier oss at det kan være situasjoner hvor vi godt kan tåle noe, men at vi likevel ikke skal godta at andre tåler det. (Olsen 2013, s.76) Altså bør kjærligheten ligge til grunn for våre handlinger, den skaper gjensidighet. Hvis dette settes i system i samfunnet, vil også forholdet mellom individ og samfunn forandres. Mennesket er kalt til åndelig å oppdage det gjensidige forhold som forener individ og samfunn, «jeg» med den «andre», uten dermed å utslette sin egen ulikhet.

3.6 Etikk i det kvalitative forskningsintervjuet

Et intervju kan være gjennomsyret av etiske spørsmål. Derfor var det viktig for meg alltid å vise respekt og empati for intervjuobjektet. Respekten gjaldt det som ble sagt og at det ble gjengitt riktig på papiret.

Jeg valgte å holde meg til intervjuets faser som blir anbefalt av Steinar Kvaales i hans bok: «Det kvalitative forskningsintervju» (Kvale 2009). Kvale gir tydelige råd og hjelp til å stille «etisk riktige spørsmål» under intervjuet. Det har vært et viktig verktøy for meg for å kunne få frem mest mulig kunnskap og opplyse best mulig om emnet.

4. Metoder, teorier og litteratur

Når jeg beskriver metoden og de teorier jeg har valgt å bruke i min masteroppgave, ønsker jeg bevisst å belyse oppgavens problemstillinger og funn på tydeligst mulig måte. Jeg vil forklare fremgangsmåten og de teorier som jeg syntes var best egnet til å kunne utdype problemstillingen og resultere i et best mulig objektivt og vitenskapelig holdbart resultat.

4.1 Hvilken metode egner seg best for denne oppgaven?

Som kjent, finnes det to hovedretninger i metodelære, nemlig den kvalitative og den kvantitative metoden.

Den kvalitative metoden anvendes gjerne når det dreier seg om «å forstå» et fenomen, mer enn å måle det konkret med tall. Bruker man *den kvantitative metoden*, forholder man seg mer til kvantitative størrelser, som tall og statistikk.

4.2 Metoder og teorier brukt i denne oppgaven

Oppgavens kompleksitet og sammensetning fikk meg til å velge den kvalitative metode; spesielt det kvalitative intervjuet og observasjonsmetoden. Dessuten brukte jeg en litteraturstudie av forskjellige skrifter fra prosjektet i Trento, samt materiale og prosjektarbeidelse fra kunnskapssenteret i Norge. Dette litteraturmaterialet hjalp til dypgang i og forståelse av to så forskjellige ting som land og språk jeg møtte i den stille problemstillingen. Til litteraturstudiet brukte jeg i hovedsak søkemonuser som «Google Scholar», «BIBSYS», «PubMed», «SnL», «focolare.org», «regjering.no», «helsedirektoratet.no», og «kommunetorget.no».

4.2.1 Analyse og tolking

Også her finnes det forskjellige muligheter for å analysere og tolke materialet på en for denne oppgaven brukbar og utdypende måte. Det var viktig for meg å bygge opp en ramme til intervju spørsmålene, slik at analysen av det som ble sagt og nedskrevet, kunne resultere i et vitenskapelig og forskningsmessig godt materiale.

Flick (2011, s.133) sier i sin bok «A Beginner`s Guide to doing a Research Project» at den klassiske innholdsanalysen, som har som mål å klassifisere materialets innhold i et kategorisystem, er anvendbar både for den kvantitative og for den kvalitative analysen.

Når jeg skulle fortolke intervjuet, ble jeg i begynnelsen dratt mellom det som virkelig ble sagt og det jeg kunne tenke meg til mellom linjene. Spenningen som oppsto mellom uttalte og ikke

uttalte utsagn i intervjuene, hjalp meg å holde fortellingen i gang. Også Flick (2011, s.147) i likhet med Kvale (2009) bekrefter muligheten for det gjennom en strategi av koding av empirisk materiale. Denne metoden bidro vesentlig til at analysen av hele intervjuet fungerte godt til slutt.

4.2.2 Den kvalitative intervjuanalyse

Et intervju kan betegnes som en utveksling av synspunkter mellom to personer om et bestemt tema. (Kvale, 2009). Et intervju, med godt stilte spørsmål og frie svar, kan bidra til kvalitative kunnskaper som i sin tur kan bli til allmenn kjent kunnskap. Dette kan igjen påvirke vår måte å se og forstå tingene på. Til syvende og sist kan resultatet påvirke ikke bare enkelte personer, men faktisk hele den sosiale praksisform i et samfunn. (Kvale, 2003).

Kvalitative intervjuer har vært i bruk innenfor samfunnsvitenskap helt siden begynnelsen av det forrige århundret, forskningsintervjuet derimot bare i de siste par tiårene. (Kvale, 2009 s.28) Det kvalitative forskningsintervju kan betegnes som en profesjonell samtale mellom to personer da det har som mål å produsere kunnskap.

Innholdsanalyse

Når man analyserer intervjuer, er det ifølge Kvale best å fokusere på tre analysetyper: meningsanalyse, språklige analyser og teoretiske analyser. (Kvale 2009, s.197- 245). For meg var det viktig å finne en målrettet metode. Ved å bruke kvalitative forskningsintervjuer kunne jeg føre en dialog med andre som med sine utsagn i intervjuet bidro og delvis bekreftet eller avkreftet det skriftlige materialet som jeg hadde samlet inn.

For å komme frem til en meningsanalyse er det viktig at man deler inn intervjuet i stykker eller avsnitt. På den måten kan intervjuet nedskrives uten at den fortellende formen går tapt. Når det gjelder meningsfortolkning, brukte jeg ingen tematisk metode, men støttet meg mest på det hermeneutiske fortolkningsprinsippet fra Kvale. (Kvale 2009, s.216).

4.2.3 Hermeneutikk

De hermeneutiske prinsippene har til formål å sikre gyldige fortolkninger av litterære tekster. (Palmer, 1969). Hovedpoenget med en tolkningslære er ifølge Ugglå (1994, s.175) «å bringe til forståelse og formidle forståelse».

For å komme frem til en fortolkning av intervjuene og tekstene som hadde en optimal sannhetsgehalt, var det viktig for meg å innhente nok materialet og stille intervju spørsmålene slik at svarene kunne besvares med mer enn bare JA eller NEI.

Som ovennevnt prøvde jeg å følge Kvale`s hermeneutiske fortolkningsprinsipper. Det kan skje under intervjuet eller ved tolkingsforsøk av en tekst at man beveger seg i en sirkel med spørsmål og svar og ikke kommer til noen god avslutning. Følger man Kvales prinsipp kan en «ond sirkel» omformes til en «fruktbar sirkel», nemlig ved at man i begynnelsen prøver å tolke en uklar og intuitiv forståelse av en tekst i forskjellige deler eller avsnitt. Deretter setter man disse fortolkningsdelene på nytt i relasjon til helheten av teksten. På den måten fikk jeg et resultat som ikke lenger var motstridende deler til helheten av teksten. Så kunne jeg etterprøve enkelte deler av teksten og sammenligne dem med andre tekster. Samtidig kunne disse tekstene også stå for seg selv, da de viste sin egen autonomi i forhold til tema og som bærere av kunnskap om temaet.

Snart befant også jeg meg i en dialektikk mellom å lytte og å prøve å forstå – mellom å forstå og å forklare og mellom å forklare og å være kritisk i forhold til tekstene. Når jeg hadde intervjuene og tekstene foran meg, var det vanskelig å finne en begynnelse. Jeg måtte bare prøve meg frem, og som Ugglå (1994, s.266) sier, er det ikke nok «å lytte» men at det trengs en «mistenkende kritisk oppmerksomhet» overfor det foreliggende materialet. Dermed blir et tolkningsbegrep som innebærer empati og lytting, og i tillegg «mistenkende kritisk oppmerksomhet», nødvendighet en kommunikasjon på bristepunktet. (Ugglå 1994, s.284).

4.2.4 Observasjon/å oppdage

Mens jeg holdt på med å samle inn nødvendig skriftlig materiale og forberedte meg best mulig til intervjuene, var jeg aktiv observatør. Jeg ble en «levd observasjon» som Løkken (2012) kaller det i boken sin. Her beskriver Løkken det jeg prøvde å etterleve i min materialinnsamlingsprosess, nemlig «gjennom oppmerksom tilstedeværelse, oppmerksom iakttagelse, oppmerksom fortolkning og analyse – hele forskningsprosessen igjennom» (Løkken 2012, s.51-52). Gjennom denne bevisste tilstedeværelsen ble jeg klar over at jeg ikke kunne være passiv, og at jeg med hele min interaktive oppmerksomhet ga beskjed om det til verden rundt meg. Selve fortolkningen av det jeg hørte, så og reflekterte over skjedde i relasjon mellom meg som observerte og den andre som ble observert. Dermed kunne jeg med hjelp av det jeg allerede har omtalt i kapitlet «Det kvalitative intervjuet» skaffe meg kunnskap om de fenomener jeg ville belyse i min oppgave.

Å oppdage

Jeg hadde sett for meg at oppgaven min skulle bli en empirisk undersøkelse, og jeg hadde en hypotese om fenomenet. Denne hypotesen måtte jeg teste ut i virkeligheten. Jeg valgte å bruke en oppdagelsesmodell med bestemte kategorier som jeg kunne følge under valget av det materialet jeg hadde til rådighet. (Hammersley, 2011). Oppdagelsen var med andre ord allerede ferdiglaget, jeg måtte bare oppdage og oppdage mange nok ganger for å registrere at den virkelig fantes. Likevel ble det klart for meg at jeg observerte med mine øyne og mine forestillinger og at dette skapte den verden jeg observerte. Jeg forsto dette bedre etter at jeg hadde lest om levd observasjon hos Løkken (2011, s. 91) som bekreftet min observasjon når han sier: «Når forskerkroppen er levd, innebærer det at den er i meningsskapende dialog med den verden som denne kroppen er situert i».

4.2.5 Fenomenologisk metode

Nå hadde jeg en tekst og intervjuer som jeg skulle forholde meg til. Jeg hadde brukt observasjon, og jeg var klar over at min måte å se på fenomener og å være til stede under intervjuet, kunne ha stor innflytelse i en meningsskapende dialog. Jeg ønsket ikke å falle for det som kan kalles «fri variasjon i fantasien». Derfor var den fenomenologiske metoden basert på Spiegelberg (1960) et hjelpemiddel, «fordi innenfor fenomenologisk filosofi er objektivitet uttrykk for troskap mot de undersøkte fenomenene». (Kvale, 2009, s.46)

4.2.6 LØFT-metoden

Også LØFT-metoden som baserer seg mye på aktiv lytting og et respektfullt forhold til den personen man intervjuer eller har skriftlig materiale om, samtidig som den krever stor grad av følsomhet overfor fenomenet, var et nyttig redskap for å finne veien til målet. Jeg brukte metoden bevisst når det gjaldt å se gjennom det skriftlige materialet, spesielt forberedende arbeid av lovsamlingen til Folkehelseloven. LØFT-metoden eller/og Appreciative Inquiry (AI - metoden brukes på Kunnskapsenteret i Oslo, fordi man lærer best av situasjoner hvor man har lykket. Metoden er altså mer løsningsorientert enn problemorientert.¹²

4.2.7 Empowerment

Empowerment eller «mestring» på norsk har stått sentralt i folkehelsearbeidet i Norge i de siste årene. «Empowerment handler om å sette folk i stand til å ta kontroll over egen helse og

¹² Løft-metoden er et organisasjonsutviklingsverktøy: Hentet 5.5.2016 fra: <http://www.kunnskapsenteret.no/publikasjoner/evaluering-av-80-samhandlingsprosjekter-nokler-for-a-lykkes>

påvirkningsfaktorene for helse, og å mestre sin egen livssituasjon». ¹³ Det handler altså om å styrke enkeltpersonens egenskaper for å mestre sitt liv. Men det gjelder også å påvirke strukturelle forhold og livssituasjoner, slik at hvert menneske som lever i den, kan greie seg. Det må tilrettelegges, men hvert menneske skal også kunne delta i prosesser som har betydning for å kunne takle sin helse og sitt liv.

5. Folkehelse – public health

Den mest kjente og mest brukte definisjon av Folkehelse er Verdens helseorganisasjons (WHO) definisjon: «Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity». ¹⁴

Definisjonen viser at god helse er mer enn bare fraværet av sykdom. Likevel er det vanskelig å fastslå at folk alltid og til enhver tid føler å ha god helse. Derfor er definisjonen Hjort ¹⁵ (1982, s.16) har gitt, mer nyansert: «Helse er overskudd i forhold til dagens krav».

Men dette har ikke alltid vært så klart og tydelig. I 2012 fikk Norge sin første folkehelselov, og folkehelsebegrepet formuleres i loven på følgende måte: «Befolkningens helse og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen».

Men hvor har loven sitt utgangspunkt, hva var forløperne til en slik lov?

5.1 Sunnhetsloven 1860 – et historisk tilbakeblikk

Folkehelseloven som trådte i kraft per 1.1.2012, bygger i store trekk på den første sunnhetsloven som så dagens lys så tidlig som i år 1860. I middelalderen forsøkte myndighetene så godt de kunne med de begrensede midlene de hadde til rådighet den gang å hindre at sykdommer oppsto og at sykdommer skulle spre seg i samfunnet. På 1700-tallet ble det etablert sunnhets- og karantenekommisjoner i de største byene, og senere også på en rekke sjøfartssteder.

På 1800-tallet kom koleraen også til Norge. I England hadde den allerede spredt seg, og offentligheten kom med et program som kombinerte sosiale reformer med offentlig hygiene. Dette hadde også sin innflytelse i Norge, og i 1850 så man behovet for permanente

¹³ Empowerment (prop90L 2010-2011, s. 30)

¹⁴Definisjonen fra WHO er utledet fra FNs, World Health Organization & Interim Commission fra 1948. Dokumentet det er tatt fra, er fra Statement WFMH fra 2003 og hentet 28. april 2016 fra http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/138400/2/WPR_RC053_Statement_WFMH_2002_en.pdf

¹⁵ Peter Fredrik Holst Hjort (1924-2011) er en internasjonalt anerkjent medisinere, særlig innenfor samfunnsmedisinsk forskning.

kommisjoner. Man satte i gang med lovarbeidet i forbindelse med epidemier og smittsomme sykdommer. Dette ble deretter omtalt som sunnhetsloven.

Sunnhetskommisjonens mandat var ifølge sunnhetsloven § 3:¹⁶

«Commissionen skal have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold, og hvad derpaa kan have Indflydelse, saasom: Reenlighed, skadeligt stillestaaende Vands Afledning, Vandhuses, Urinsteders og Gjødselbingers Indredning og Rensning, Oplæggelse af Gjødsel eller andre Gjenstande, som f. Ex. Been eller Klude, der kunne indvirke skadeligt paa Sundhedstilstanden, Drikkevandets Beskaffenhed, skadelige Næringsmidlers Forhandling, Boliger, som ved mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Ureenlighed eller Overfylding med Beboere have viist sig at være bestemt skadelige for Sundheden. Sundhedscommissionen har fremdeles at paasee, at tilstrækkelig Luftvexling finder Sted i Huusrum, hvori et større Antal Mennesker stadig eller jevnlig samles, som Kirker, Skole-, Retsog Auctionslocaler, Theatre, Dandehuse o. d., samt at ingen Næringsvei drives med større Fare for den almindelige Sundhedstilstand, end der nødvendig flyder af Bedriftens eget Væsen. Indseende med Stedets Begravelsespladse hører ligeledes under Sundhedscommissionen».

Sunnhetsloven inneholdt det meste av det vi i dag kaller folkehelsearbeid. På 1900-tallet ble det vedtatt flere andre lover og som hadde fortsatt sine røtter i sunnhetsloven. Først i 1994 med smittevernloven ble de siste restene av sunnhetsloven opphevet.¹⁷

5.2 Folkehelseloven 2012

Da folkehelseloven kom i 2012, skulle det etableres et nytt fundament for å styrke et systematisk folkehelsearbeid i politikk- og samfunnsutvikling og i planarbeid ut fra regionale og lokale utfordringer og behov.

I folkehelsearbeidet er de ressursene som innbyggerne selv representerer, avgjørende, og medvirkning fra mange aktører er et sentralt prinsipp i dette arbeidet. Staten skal ikke detaljstyre kommuner og fylkeskommuner i folkehelsearbeidet, men legge til rette for systematisk, langsiktig og kunnskapsbasert innsats ut fra lokale utfordringer.¹⁸

På den måten blir kunnskap om folks helse i et samfunn en viktig forutsetning for å kunne ta gode og riktige politiske beslutninger når der dreier seg om folkehelse.

¹⁶Michael Quarterly 2010; 7: Supplement 8. Sundhedsloven 150 år - lov og forarbeider s.12

¹⁷4.1 Historisk tilbakeblikk: Prop.90L Lom om folkehelsearbeid (folkehelseloven) (2010-2011)

¹⁸Folkehelseloven prop 90 L fra innledning 1. kap.

For å kunne tilegne oss en slik kunnskap trenger vi verktøy som kan måle folks helse. Det er imidlertid vanskelig å måle om folk har god eller dårlig helse. Det trengs helseindikatorer. Gjennomsnittlig levealder kan være en helseindikator som gir et bilde av samfunnsstrukturen fordi den indikerer et samfunn med godt eller mindre godt utviklet helse- og velferdssystem. (Skulberg, 2015 s.12ff)

Folkehelseloven ble behandlet i Stortinget som en del av samhandlingsreformen.¹⁹

Samhandlingsreformen eller helsereformen er en retningsreform for å sikre kvalitet i tjenestene og en bærekraftig samfunnsutvikling. Daværende helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssen (2008-2009) ønsket å komme i gang med reformen for å sikre at folk flest skal få rett behandling på rett sted til rett tid. Manglende samhandling mente han er den viktigste grunnen til at syke eldre, mennesker med kroniske sykdommer, rusproblemer og psykiske lidelser lett blir tapere i dagens helse-Norge. Derfor er ett av målene med reformen å fremme helse og forebygge sykdom i større grad enn i dag.²⁰

Folkehelselovens formål er først og fremst å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder utjevner sosiale helseforskjeller.

Folkehelseloven fremhever fem grunnleggende prinsipper for folkehelsearbeidet:

1. Prinsippet om å utjevne sosiale helseforskjeller
2. «Helse i alt vi gjør» (Health in All Policies)
3. Bærekraftig utvikling
4. Føre-var
5. Medvirkning

Å utjevne sosiale helseforskjeller

Med uttrykksmåten «å utjevne sosiale helseforskjeller» mener man faktorer som påvirker helse og faktorer som er sosialt ulikt fordelt, og derfor bidrar til å skape sosiale helseforskjeller. Disse faktorene kan være levevaner, fysiske faktorer som luftforurensning, men også sosiale levekår som oppvekst- og boforhold, utdanning, inntekt, kjønn, etnisitet eller funksjonsevne. Man forstår at faktorer som disse påvirker helse og som er sosialt ulikt fordelt, bidrar til å skape sosiale helseforskjeller. Helseforskjeller som følger sosiale skillelinjer.

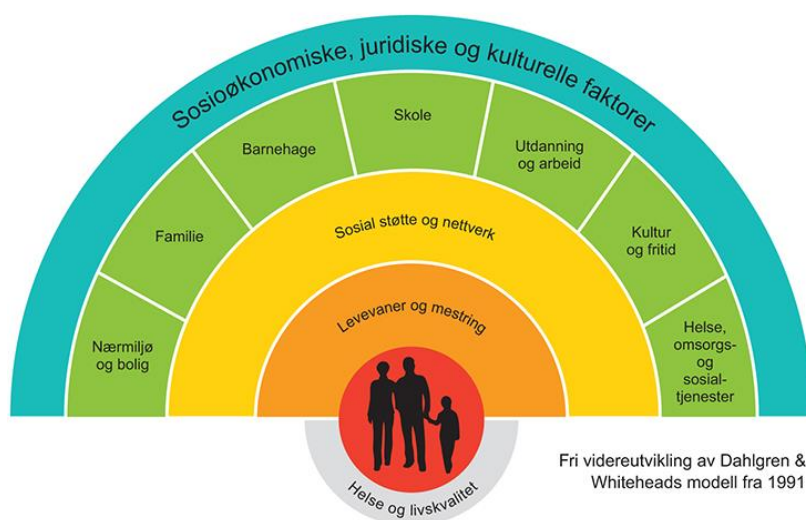
¹⁹ Samhandlingsreformen. Rett behandling – på rett sted – til rett tid St.meld.nr.47 (2008-2009)

²⁰ Ikraftsetting av lov om folkehelsearbeid. Rundskriv I-6/2011 fra Helse- og omsorgsdepartementet fra 16. desember 2011. Oslo

Kunsten består i å utjevne helseforskjellene uten at gjennomsnittshelsen eller helsen til høyere sosioøkonomiske grupper blir dårligere.

«Helse i alt vi gjør» (Health in All Policies).

Folkehelsearbeid skal bidra til å fremme forhold som er positive for helsen og forebygge forhold som er negative for den. Dette innebærer at man må redusere de negative eller øke de positive påvirkningsfaktorene som fremmer folkehelse og forebygger slik at sykdom, skade eller lidelse ikke oppstår eller utvikler seg. Med andre ord, man må heller forebygge enn å reparere senere når skade allerede har oppstått. Derfor må det tas hensyn til påvirkningsfaktorer i alle samfunnssektorer som for eksempel både i skole-, barnehage-, bolig-, kultur-, nærings- og vegsektorene i tillegg til helsesektoren.

Figur 2: Helsedirektoratet IS-2263. Gjengitt med tillatelse fra Helsedirektoratet.

Bærekraftig utvikling

Gjennom loven ønskes å tilrettelegge for langsiktig og systematisk folkehelsearbeid. Alltid ønskes det å måle og se resultatet med en gang. Planleggingen gjelder ofte et år, og resultatet ønskes ved slutten av året.

Effekten av folkehelsearbeid viser seg ofte først etter lang tid. Derfor støtter loven opp om å se arbeidet i et langsiktig perspektiv og at tiltak ikke alltid har umiddelbar virkning, men vil være et tiltak som vil ha en positiv effekt for folkehelsen langt frem i tid. Dette vil være i tråd med bærekraftsprinsippet i folkehelsearbeidet.

Med systematisk folkehelsearbeid menes at man tar utgangspunkt i folkehelseutfordringene lokalt og regionalt og foretar en prioritering ut fra utfordringsbildet.

Føre-var-prinsippet

Føre-var-prinsippet angir hvordan man skal håndtere manglende kunnskap og vitenskapelig usikkerhet²¹. I dette tilfelle innebærer det at forsvarlighet ikke utløser en konkret handlingsplikt. Forsvarlighet er heller ikke en uavhengig eller absolutt standard for hvor store ressurser som skal settes inn i folkehelsearbeidet eller hvilket helseutfall, som reduksjon i dødelighet eller lignende, som skal oppnås. Forsvarlighet innebærer blant annet å arbeide for mest mulig helse innenfor de ressurser som er til rådighet. I vurderingen av forsvarlighetskravet må det således tas hensyn til aktørens ressursituasjon, samtidig som det legges vekt på prioriteringer over tid. (Rundskriv I-6/2011, s. 21).²²

Medvirkning

For å kunne regne med medvirkning som sådan er det viktig at kunnskap gjøres tilgjengelig. Folkehelseinstituttet²³ formidler folkehelseprofilene²⁴ til kommunene. Folkehelseprofilene inneholder fortolket statistikk på kommunenivå som hjelper kommunene med å sette i gang et utviklingsarbeid med lokale og regionale oversikter som er fundert på lokal og regional erfaring. Dermed er medvirkning ett av de grunnleggende prinsippene som den nye folkehelseloven baseres på og det finnes flere tilnærminger til medvirkning i folkehelsearbeidet.²⁵ For eksempel er medvirkning fra lokalsamfunn og enkeltpersoner av stor betydning når vi snakker om helsefremmende arbeid. Myndiggjøring av hver enkelt person, gir dem innflytelse og kontroll ved beslutninger som tas i lokalsamfunnet, og kan styrke sosiale prosesser som oppstå. Begrepet «Empowerment», på norsk oversatt ofte med «myndiggjøring» og «mestring», skaper økt selvfølelse, identitet og tilhørighet.

5.2.1 Mestring og nærhet

God helse, psykisk og fysisk, og trivsel kan styrkes gjennom et samfunn som legger til rette for at mennesker opplever:²⁶

- Identitet og selvrespekt – jeg er noe, jeg er noe verdt.
- Mening i livet – jeg er del av noe større enn meg selv, noen har bruk for meg

²¹ Begrepet føre-var-prinsippet hentet 5.mai 2016 fra Store norske leksikon: www.sln.no

²² Ikraftsetting av lov om folkehelsearbeid. Rundskriv I-6/2011 fra Helse- og omsorgsdepartementet fra 16. desember 2011. Oslo

²³ Folkehelseinstituttet er et statlig forvaltningsorgan underlagt [Helse- og omsorgsdepartementet](http://www.helse-og-omsorgsdepartementet.no).

²⁴ Folkehelseprofilene inneholder nøkkeltall knyttet til befolkning, levekår, miljø, skole, levevaner, helse og sykdom.

²⁵ Hentet 5.5.2016 fra: <http://www.kommunetorget.no/Temaomrader/Folkehelse/Hva-og-hvorfor-folkehelse/Medvirkning-i-folkehelse--og-planarbeidet/>

²⁶ Kilde: Meld.St.19 folkehelsemeldingen (2014-2015) s.26

- Mestring – jeg duger til noe, noe jeg får til
- Tilhørighet – jeg hører til et sted, det er noen jeg føler meg knyttet til
- Trygghet – jeg kan tenke, føle og utfolde meg uten å være redd
- Deltakelse og involvering – jeg engasjerer meg i aktiviteter som angår andre mennesker
- Fellesskap og sosiale støtte – jeg har noen å dele erfaringer, tanker og følelser med. Noen som er glad i meg, bryr seg om meg og som vil hjelpe meg når det trengs.

For å kunne sette dette ut i livet trengs det folk som er engasjerte, som tar ansvar i nærmiljøet, som «frivillig» bidrar til å bygge fellesskap og som reduserer ensomhet.

5.2.2 Frivillighet og kultur

Frivilligheten er en styrke i samfunnet. Frivilligheten oppstår spontant og sprer glede, trivsel, og tilhørighet og fremmer helsen fordi man gjør noe sammen med andre. Ut av statistikken²⁷ tror vi at mennesker som er aktive i frivillige organisasjoner, har bedre helse og er mer tilfredse med livet. Frivillige organisasjoner stimulerer barn og unge til å være engasjerte og ha medansvar for utøvelse av aktiviteter frivillige organisasjonen står for. De er åpne for alle og gir medbestemmelsesrett og bygger demokrati. Ulike grupper inkluderes i forskjellige aktiviteter som gir sosial kontakt og bygger nettverk i nærmiljøet. De når mennesker som det offentlige ikke når. Deltakelse i alle typer frivillige organisasjoner er med på å bygge folkehelsen. Å synge i kor, spille fotball eller å spille sjakk er først og fremst lærerikt og morsomt, men også bra for helsen. Det forebygger ekskludering, ensomhet og styrker selvtillit og mestringsevne. Frivilligheten er i en viktig posisjon for å bidra til gode oppvekst vilkår og kan sammen med kommunene skape nærmiljøer der barn og unge får god ballast som varer livet ut. Frivilligheten i Norge og Helse- og omsorgsdepartementet har gått sammen om å lage en ny nasjonal møteplass for folkehelsen. Møteplass for folkehelse er en årlig konferanse med foreslått tema. I 2014 var temaet ensomhet. 2015 handlet om aktiv og meningsfull fritid og nærmiljøer som gir en god start på livet. Årets tema er frivillighet og integrering.²⁸

²⁷Tall hentet fra Ungdata 2010-2012 og Det kongelige Helse- og omsorgsdepartementet: Meld-St.19 (2014-2015 – Folkehelsemeldingen (mestring og muligheter) s.29.

²⁸ Meld.St.19 Folkehelsemeldingen Mestring og muligheter (2014-2015) s.30ff.

Run4unity

Et konkret eksempel på frivillighet, kultur, inkludering og barne- og ungdomsarbeid er «run4unity». «Run4unity» er et stafettløp for barn og unge i hele verden, også her i Norge. Bak «run4unity» står en barne- og ungdomsorganisasjon «Tweens4unity», en ungdomsgren tilhørende Focolare-bevegelsen. Deres mål er å bygge en forent verden ved å utbre en kultur for fellesskap, fred og brorskap mellom folkene. Inspirasjonskilden er Chiara Lubich. (Se kapittel 7.1.)

I 2012 arrangerte man «run4unity» på Stovner i Oslo. Stafettløpet skulle holdes i den nyanlagte Folkehelseløypa. Før løpet startet, ble det holdt en liten tale av noen av barna som deltok, og det kom klart frem at de lever etter den gyldne regel «Gjør mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg». Daværende ordfører i Oslo, Fabian Stang, tok turen og var tydelig imponert over det fredsforebyggende og sporty initiativet.

«Det er veldig hyggelig å se så mye kjærlighet og omtanke på et sted, og at dere løper for de samme flotte idealene. Hvis man lærer å kjenne, være tilstede og respektere hverandre, blir dette til et fantastisk sted å bo, og med deres holdning skjønner jeg at det går an»,²⁹ sa han med et stort smil.

Under løpet var det mange av de unge som løp med flagg med et ønske om å «fargelegge byen». Hva menes med det? I hver by finnes det områder som er «gråe». Disse unge ønsket å se seg rundt i byen, i deres boligområde, på skolen osv. Da oppdaget de de mest «gråe» plassene: Hospits for mennesker som er alene, barnehjem for foreldreløse barn, forsøplede parker, som trengtes å bli ryddet. De brukte matematiske tegn på en terning som de kastet hver dag for å få dagens motto. (Terningens betydning forklarer jeg nærmere i kapittel 7.6 La oss farge byen!)

Arendalsuka 2015

En annen møteplass som jeg observerte under et besøk i juni 2015, er Arendalsuka. Arendalsuka er en årlig møteplass hvor nasjonale aktører innen politikk, samfunns- og næringsliv møter hverandre og folk ellers til debatt og utforming av politikk for nåtid og framtid. Arendalsuka er partipolitisk uavhengig, og har som mål å styrke troen på politikk og

²⁹Utsagn tatt fra artikkelen: «Løp for fred» i Akers Avis Groruddalen 19.5.2012

politisk debatt. Hensikten med Arendalsuka er at den skal bidra til å styrke den demokratiske kraften i Norge.³⁰

I et intervju med Øystein Djupedal, leder for programkomiteen, fikk jeg vite at det ikke bare dreier seg om en politisk plattform, men om å samle alle gode krefter på en møteplass. I 2013 ble «doing-together», en «Mental Health Service in Trento» presentert. Dette medførte at representanter fra forskjellige norske kommuner reiste på studietur til Trento. (Jeg kommer tilbake til prosjektet under kapitlet om Nærmiljø).

6. Nærmiljø

Grete Eide Rønningen³¹ sier i sin artikkel om *nærmiljø* at det på mange måter ligger i nærmiljøtilnærmingens natur å begynne på nytt hver gang. Hver gang vi står overfor en ny utfordring, må vi nemlig bruke det vi har lært i fortiden, for å ha en bedre forståelse og praksis i fremtiden. (Rønningen, sitert i Mittelmark 2003, s.52ff).

6.1 Nærmiljøforståelse

Nærmiljø og nærmiljøforståelse har vært aktuelt i Norge i de siste 30 årene. Første gang vi hører om nærmiljø som begrep i de offentlige, faglige og politiske miljøene, var i 1950 – 1960-årene. Først i begynnelsen av 1970-årene ble nærmiljøbegrepet vanligere å bruke i samfunnsdebatten. Nærmiljøbegrepet står i nært slektskap med begrepet lokalsamfunn (community). Nettopp i denne tidsperioden var lokalsamfunnene i stor forandring i Norge. De ble preget av at folk flyttet fra landsbygda til de urbane strøk. Hele Norge var i forandring. Utbyggingen rundt om de store byene skjøt fart, en ny ungdomskultur og nye yrkesgrupper så dagens lys. Denne utviklingen skapte behov for mer faglig kompetanse i omsorgsfeltet og at offentligheten skulle sikre like rettigheter og lik tilgang til velferdsgodene for alle. Den bærende kraft i alt dette var likevel fortsatt de humanitære frivillige organisasjonenes innsats. Situasjonen var imidlertid ikke lett. Det sosiale nettverket som fungerte bra i små kommuner spredt over hele landet, ga folk flest en sosial nærmiljøfølelse. Fraflytting av småsteder og sentralisering i store byer svekket dette nærmiljønettverket. Profesjonelle yrker overtok omsorgen både for unge og gamle, og det førte til at folk mistet troen på og viljen til at de kunne løse problemene selv. Kommunen og staten skulle sørge for å løse alle oppgaver som lokalsamfunnet (community) selv hadde tatt tak i før. Man spurte seg nå hvordan man igjen

³⁰ Arendalsuka 2015. Hentet 5. mai 2016 fra <http://www.arendalsuka.no/>

³¹ Grete Eide Rønningen er førstelektor på fakultet for helsevitenskap på institutt for helsefremmende arbeid på Høgskolen i Sørøst-Norge, Porsgrunn.

kunne tilbakeføre ansvaret og kompetanseutviklingen til lokalsamfunnet, til nærmiljøet, der hvor folk lever. Snart så man at den materielle velstandsutviklingen også førte til at de sosiale og miljømessige forhold i nærmiljøet ble forandret; at ensomhet, utstøtning og følelse av maktesløshet grep om seg, og at integrasjon av fellesskap, samhold og samhandling ble vanskeligere.

6.1.1 Gemeinschaft und Gesellschaft

Ferdinand Tönnies, tysk sosiolog og filosof, en av de mest kjente teoretikerne på dette området, utga allerede i 1887 en bok med tittelen: «Gemeinschaft und Gesellschaft». (Rønningen, sitert i Mittelmark 2003, s.55ff). I denne boken fremstilles Gemeinschaft (community) som et fellesskap i de små, rurale bygdesamfunn med et veldig tett sosialt nettverk, hvor det finnes varme mellommenneskelige relasjoner, i motsetning til Gesellschaft (society) i de store byene hvor store, upersonlige boenheter ofte fører til sosiale forskjeller og en livskvalitet preget av ensomhet og isolering. Men kanskje har man rettet blikket for mye på det geografiske bildet og har ikke med samme styrke lagt vekt på den politiske, økonomiske og kulturelle påvirkning. Man kan heller ikke se helt bort fra den teknologiske utviklingen. Den bidro til at bymennesker hadde frihet til å kunne velge sine kontakter blant nye medmennesker som et flerkulturelt byliv tilbyr. Denne kontaktfornyelsen som ikke lenger var begrenset til et lite geografisk område, førte også til en fornyelse av det sivile samfunnet som dermed kunne realisere gamle og nye idealer i Gemeinschaft (community).

6.1.2 Kommunitarisme

Kommunitarismen har lange idéhistoriske røtter. Blant andre Aristoteles har vært en viktig inspirasjonskilde for kommunitarister i vår egen tid. Disse nye Gemeinschaften skulle gi tradisjonen tilbake og gjenskape moralens og solidaritetens fundament. (Vetlesen 1996, s.25) Enkeltmennesker kan ikke eksistere uten å søke sammen i samfunnsgrupper av ulik størrelse. Disse samfunnsgruppene former sine medlemmers verdier og vurderinger på en grunnleggende måte. Individet er altså et produkt av det samfunnet som det fødes inn i. På 80- og 90- tallet fikk denne ideologiske retningen også fotfeste i Norge og skulle hjelpe til å snu misforholdet mellom rettigheter og forpliktelser, idet man ga nye oppgaver og nytt ansvar til de lokale fellesskapene. (Etzioni, sitert i Mittelmark 2003, s.56). Dette skulle ikke bare gjelde for mennesker i nærmiljøet i det nye byliv, men også for mennesker i mindre kommuner spredt over hele landet. I større grad skulle da alle beboeres grunnleggende psykiske, sosiale og kulturelle behov kunne bli tilfredsstilt, avhengig av i hvilken grad den

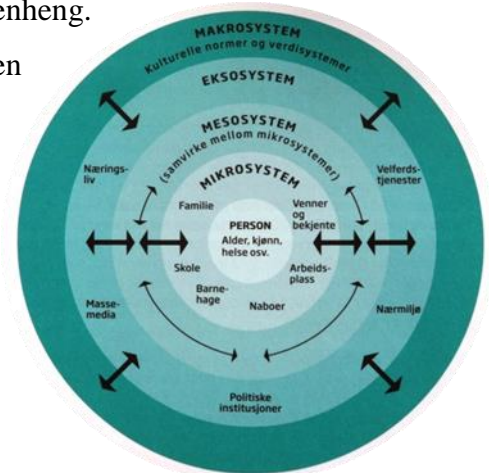
enkelte, og i samhandling med de andre, hadde mulighet til å løse problemer som hver enkelt og hele fellesskapet sto overfor.

6.1.3 Kontekstnivåer

Med kontekst menes her omgivelser, miljø eller en større sammenheng.

Kontekstbegrepet er ikke så uvanlig i samfunnsvitenskapene, men det er viktig å vite hvor og når man bruker begrepet. Oftest snakker man om en kontekst rundt et enkeltmenneske, men også om familiens eller nærmiljøets kontekster.

Bronfenbrenner³² (1977,1986) viser til de ulike kontekstnivåene som omgir en person. Dette beskriver Bronfenbrenner i en enkel modell i form av en rekke konsentriske sirkler rundt individet.³³

Figur 3: økologisk systemmodell, der ulike systemer (kontekstnivåer) omgir personen.

Figuren er basert på Bronfenbrenner (1977,1986)

- *Mikro*konteksten: omfatter andre mennesker som vi daglig eller jevnlig har samvær med. For barn i skolealder vil dette være foreldre, søsken, lærere og venner.
- *Meso*konteksten: er nærmiljøet hvor personen selv ikke deltar, for eksempel når foreldrene går til lærerkonferanse og barna ikke er med.
- *Eksoko*konteksten: er nærmiljøet som personen ikke har direkte kontakt med, men som likevel påvirker ham/henne; som f.eks. velferdssystemer, politiske beslutningsarenaer, media osv.
- *Makro*konteksten: omfatter normer og verdssystemer (kultur), med andre ord hva man er oppvokst med og som man er omgitt av i sin utvikling som individ: tradisjoner, politikk, tro og livssyn, lover osv.

Et nærmiljø vil i samsvar med denne forståelsen inneholde en rekke ulike miljøsettinger hvor samhandling foregår. En god samhandling mellom for eksempel skole, helsevesen, hjem osv. vil bidra til en positiv og helhetlig utvikling for en person. Eksokonteksten, hvor altså beslutninger eller tiltak blir tatt uten å involvere vedkommende det gjelder, kan ha fatale

³² Urie Bronfenbrenner, (født 1917 i Russland, død 2005 i USA), var psykolog og kjent for sin utviklingsøkologiske modell. Modellen beskriver hvordan individer sosialiseres inn i en kultur.

³³ Den tilpassede figuren er tatt fra notatet «Well-being på norsk» IS-2344 utgitt 06/2015 av Helsedirektoratet. Ansvarlig for notatet står Erik Carlquist som har utarbeidet det etter oppdrag fra Helsedirektoratet.

konsekvenser. En godt tilrettelagt kommunikasjons- og medvirkningskanal mellom de ulike samfunnsnivåene derimot kan bidra til at vedtak som fattes, er i tråd med samfunnsutvikling og lokale behov.

Rønningen (2003, s.59 i Mittelmark) sier at et nærmiljø som i første rekke er representert ved mesosystemet og systemene som påvirker dette, vil alltid være relevant for forebyggende og helsefremmende arbeid. I tillegg vil distansen mellom nærmiljø og maktsentra reduseres, og det er i seg selv et viktig nærmiljøstrategisk mål. Denne teorien er viktig for nærmiljøtilnærminger.

6.2 Nærmiljøtilnærminger

Dette krevde også en innsats av politikerne, og for første gang ble en mer samlet nærmiljøpolitikk formet i en Stortingsmelding (1979/80 St.nr 16). Her finner vi også den første definisjon av nærmiljø i tilknytning til norsk politikk:

«Det fysiske nærmiljøet er området for dagligliv, bebyggelse, veier, naturområder og anlegg for tjenester og fellesaktiviteter som skole, kirke, nærbutikk, lekeplasser mv. innen gangavstand fra boligen. Nærmiljøet er også kontakten mellom mennesker innenfor dette området – med lekekamerater og naboer. Nærmiljøet skapes blant annet ved beboernes samvær og fellesskap gjennom fritidsaktiviteter og foreningsvirksomhet, ved utveksling av tjenester og ved uformell prat på veien, i butikken og på postkontoret.»

Man understreket altså at nærmiljøbegrepet var både et fysisk og sosialt begrep.

Formuleringen dekket både det fysiske og det sosialpsykiske behov som et nærmiljø består av. Samtidig så man at en styrking av nærmiljøene også ville opprettholde distriktene og lokaldemokratiet. Årene deretter ble mye lokalt utviklingsarbeid satt i gang. I slutten av 80-årene ble «Statens nærmiljøutvalg» (SNU) opprettet for å samordne og vurdere arbeidet i nærmiljøene. Målet var å finne samarbeidsløsninger mellom offentlige instanser og frivillige organisasjoner.³⁴

6.3 Nettverkstenking og samhandling

Begrepet nettverkstenking har man tidligere mest brukt i sammenheng med behandlingsstrategier innenfor psykiatri og familieterapi, mens det etter hvert også brukes i samfunnspolitisk strategitenkning. Et nettverk oppstår når mennesker i et nærmiljø samhandler. Det kan dreie seg om et sosialt så vel som et faglig nettverk. Det sosiale

³⁴ Rønningen i Mittelmark (red.) (2006 s.66ff)

nettverket er ofte uformelle relasjoner mellom mennesker som handler mer eller mindre regelmessig sammen,³⁵ og som kan bli en ressurs når problemer oppstår. Menneskene i slike sosiale nettverk kan finne styrke i fellesskapet, og dette kan hjelpe dem med å mestre problemer. Den sosiale styrken ligger i den mellommenneskelige kontakt; at man kjenner hverandre og har tillitt til hverandre. Det motsatte er et løst sosialt nettverk, hvor man knapt kjenner hverandre eller bare har en overflatisk kjennskap til hverandre. Det kan da lett bli et litt kunstig sosialt nettverk som legges på personer, som for eksempel pasient/klient/fagfolk-forholdet.

Bånd vi lager med andre mennesker, og innsatsen vi yter i vår nærmiljø, er en forutsetning for at vi formes som sosiale vesener og gir oss følelsen av å være medlemmer i samfunnet vi lever i. Nettopp gjennom disse sosiale interaksjoner utvikles den såkalte sosiale kapital. Før ble dette begrepet brukt for å beskrive egenskaper og relasjoner, men i dag defineres sosial kapital som egenskaper ved sosialt liv og nettverk. (Rønningen i Mittelmark 2006 s.60). Derfor har frivilligheten i Norge alltid vært en målgruppe for nærmiljøetsatsingen. Størrelsen av den sosiale kapital i vårt samfunn er avhengig av hvor engasjerte vi er i frivillige organisasjoner og foreninger. Anders Smith,³⁶ ansvarlig redaktør av bladet *Helserådet*, mener man burde etablere en «Oslo-norm» som en strategi for å bedre psykisk og fysisk helse.

«Oslo-normen» består av seks hovedpunkter:

Du bør

1. være medlem i minst tre foreninger og lag og være aktiv i minst en av dem.
2. ha en innvandrersom husvenn.
3. arbeide for flerbruk av skoler, menighetslokaler og lignende for å sikre sosiale møteplasser.
4. spise minst ett måltid sammen med noen hver dag og bidra til massemediakampanje og debatt om dette.
5. drive rekrutteringsarbeid for frivillig arbeid gjennom frivillighetsentraler, menigheter, foreninger og lag.
6. ta initiativ til å øke folks oppmerksomhet omkring forholdene i lokalmiljøet, f.eks. arrangere miljøfoto-konkurranser i bydelene etc.

³⁵ Sosiale nettverk. Hentet fra (Finseth 1981/Fyrand 1985:21 i *Helsefremmede arbeid i en brytningstid* Mittelmark (red) (2006 s.59)

³⁶ Anders Smith, fylkeslege og seniorrådgiver i Helsedirektoratet inntil sin pensjon i 2015. Smith er fortsatt ansvarlig redaktør av bladet *Helserådet*. <http://www.helsebiblioteket.no/samfunnsmedisin-og-folkehelse/helseradet>

6.4 Helse og kultur, et nødvendig samarbeid

Kulturelle aktiviteter av alle slag har alltid stimulert folks deltakelse i lokalsamfunnet, og gode nærmiljøer kan bidra til å redusere negative konsekvensene av sykdom som psykososiale problemer og belastningslidelser som også lett fører til sosial isolasjon og ensomhet. Det er ingen tvil om at kultur i vid betydning kan påvirke befolkningen i en positiv retning, helsemessig og sosialt. (Djupvik 2000 s.75).

En forskergruppe for aldring, helse og velferd (AHV)³⁷ ved Høgskolen i Oslo og Akershus har sett på sammenhengen mellom sosialt nettverk og fysisk aktivitet. Undersøkelsen ble gjennomført blant mer enn 300 hjemmeboende kvinner over 75 år i Oslo-området. Forskerne har sett på hvilken sammenheng det er mellom sosialt nettverk og sosio-demografiske forhold, livskvalitet, helse eller fysisk funksjon. Resultatet³⁸ av undersøkelsen bekrefter det jeg skrev ovenfor. Å være sosialt aktivt og samfunnsengasjert gir også bedre fysisk form. Kontakt med medmennesker gir følelse av tilhørighet, og dette er avgjørende for livskvaliteten. Sosial støtte er viktig for helsen. Når man treffer venner og utveksler tanker med andre, hjelper det en med å takle livets utfordringer. Undersøkelsen viser også at et godt sosialt nettverk er like viktig for helsen uansett hvilket utdanningsnivå eller hvilken sosial bakgrunn man har. Den sosiale støtten kan gi hver enkelt en opplevelse av omsorg, aktelse og å bli verdsatt. Utfordringen blir å legge forholdene bedre til rette, slik at folk kan holde liv i sine sosiale nettverk. Det må bidras til at også eldre mennesker kan være aktive og at de kan drive med aktiviteter de selv liker og ønsker å drive med. Seniorsentre og frivilligheten må opprettholdes og kommuniseres, slik at eldre kan delta, også de som har et lite sosialt nettverk eller som på grunn av andre sosiale eller økonomiske årsaker avstår fra deltakelse. I undersøkelsen fastslår ikke forskerne om det er fysisk aktivitet eller det sosiale nettverket som fører til mer aktivitet. Av begge kreves energi og fysisk funksjon for å foreta seg noe utover de dagligdagse gjøremål, men det må føles positivt å være med på noe. Tilhørighet betyr også gjensidige forpliktelser. Å ha et godt sosialt nettverk som man kan komme til eller som støtter en når det trengs, er positivt for helsen og livskvaliteten, den er en helsebringende faktor.

³⁷ Forskningsgruppen er en tverrfaglig gruppe som inkluderer fagdisipliner innen helsevitenskap og samfunnsvitenskap.

³⁸ Sammendrag fra European Journal of Physiotherapy. Hentet 27.april 2016 fra <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3109/21679169.2015.1115554> og <http://forskning.no/forebyggende-helse/2016/02/gode-venner-er-viktig-helsa>

6.5 Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelsen

I 2015 ga regjeringen gjennom sitt tildelingsbrev³⁹ til Helsedirektoratet direktoratet i oppdrag å utarbeide en prosjektplan og å gjennomføre et utviklingsarbeid i nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelsen. Utviklingsarbeidet skulle omfatte et utvalg av kommuner i flere fylker. Arbeidet skulle tilrettelegge for medvirkning av befolkningen i kartlegging og identifisering av kvalitativ kunnskap om nærmiljøkvaliteter som enten fremmer eller hemmer helse og trivsel.

I folkehelseloven er kommunene gitt et stort ansvar for iverksetting, gjennomføring og oppfølging av folkehelsearbeidet.

Helse skapes der folk lever og bor – og nærmiljøet er den viktigste arenaen for folkehelsearbeid, skriver KS⁴⁰ på sine hjemmesider (www.ks.no). KS har fått i oppdrag av regjeringen å etablere et læringsnettverk med vekt på forebygging av sosiale ulikheter, barn og unges problemer med mestring og lettere psykiske vansker og frafall i videregående skole. Målet er å løfte folkehelsearbeidet opp på et mer strategisk nivå. Tidlig innsats og tverrsektorielt samarbeid er viktige elementer i dette arbeidet⁴¹. Videre tilbyr KS et dialogverktøy⁴² som består av fire steg og som hjelper en gruppe med å jobbe seg igjennom spørsmål og problemstillinger. Dialogverktøyet kan brukes i alle situasjoner der ulike aktører skal engasjeres i folkehelsearbeidet. Dialogverktøyet er fleksibelt og egner seg for en gruppe bestående av 4-6 personer. Hvor mye tid man bruker per trinn, er avhengig av den tid man har til rådighet.

6.6 Psykisk helse og livskvalitet – lokalt folkehelsearbeid – nærmiljø

Å forbedre psykisk helse og livskvalitet er et viktig arbeid og en berettiget del av folkehelsearbeidet. Forskningsresultatet jeg nevnte ovenfor, viser at psykologiske, relasjonelle og sosiale forhold spiller en stor rolle, og generell folkehelse kan bedres om disse faktorene ivaretas i samfunnsplanleggingen.

³⁹ Et tildelingsbrev er et brev fra departementet. Tildelingsbrev 2015 til Helsedirektoratet. Hentet 25.4.2016 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/889319cb65664b63a9938b3273316033/tildelingsbrev_helsedirektorat_et_2015.pdf

⁴⁰ KS er tidligere *Kommunenes sentralforbund*, sammenslutning av alle landets [kommuner](#)

⁴¹ Om verktøykasse folkehelse. Hentet 20.10.2015 fra http://www.ks.no/sok?searchQuery=om_verktoykasse_folkehelse

⁴² Dialogverktøy. Hentet 25.04.2016 fra <http://www.ks.no/fagomrader/helse-og-velferd/folkehelse/verktoykasse-folkehelse/dialogverktoy-1.0/>

Det å være uten symptomer er ingen garanti for en god psykisk helse, Den psykiske helse er avhengig hvordan man opplever livskvaliteten sin, hvordan man mestrer hverdagen med sine små og store oppgaver, om man føler tilhørighet, at man opplever et meningsfullt liv og at man kan kunne utvikle seg i gode relasjoner.

6.7 Deltagelse og observasjon under konferanse i Asker, februar 2016

I februar 2016 deltok jeg på en konferanse i Asker hvor helse- og omsorgsminister Bent Høie åpnet en rekke seminarer om hvordan helsetjenesten kan gjøre nytte av brukernes og de pårørendes erfaringer for å bedre tilbudet til personer med psykiske lidelser. Representanter fra Trento presenterte sin modell, der brukere, pårørende, fagfolk og innbyggere arbeider sammen på en likeverdig måte for å skape kvalitet og tilfredshet.

Figur 4: I midten Helse- og omsorgsminister Bent Høie, ved siden av til Venstre prof. Renzo de Stefani, sammen med medarbeidere, pårørende og brukere fra Trento, Nord-Italia. Foto: Helga Koinegg

6.8 Prosjekt – «doing-together» (sam-handling)

Dette prosjektet som i de siste 10 år har utviklet seg til en god helsetjeneste i Trento, er en modell innenfor det psykiatriske helsevesen. I Mental Health Center i Trento er brukere og familiemedlemmer ansatt i avdelingen for psykisk helse, på lik linje med fagfolk. De kaller sin tilnærming «doing-together», der brukere, pårørende, fagfolk og innbyggere arbeider sammen på en likeverdig måte for å skape kvalitet og tilfredshet.⁴³

⁴³ Løfter fram en ny brukerrolle i helsetjenesten. Hentet 08.03.2016 fra http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=Content_6496&Main_6157=6261:0:25,9686&MainContent_6261=6496:0:25,9690&Content_6496=6178:117824:25,9690:0:6562:1:::0:0

Beskrivelsen nedenfor er basert på intervjuer med prosjektlederen fra Trento, samt to av dens medarbeider under et møte i Norge, og intervjuer med seniorrådgiver i Kunnskapssenteret i Oslo som jobber med prosjektet her i Norge.

6.8.1 Historikken og utviklingsprosessen

I 1978 ble det vedtatt en lov i Italia med viktige, sentrale bestemmelser. Alle psykiatriske sykehus ble lagt ned, slik at alle behandlinger ble overført til regionene. Det ble opprettet noen få akuttsenger – 1 seng per 10 000 innbyggere – i somatiske sykehus for nødsituasjoner. Den psykiske helsetjenesten i Trento betjener flere titusen innbyggere hvorav i underkant av to tusen mottar hjelp. De grunnleggende prinsippene i den italienske tilnærmingen er at brukerne og deres familiemedlemmer får hjelp der de bor og at tilbudet garanterer kontinuitet, fordi alle tjenester og enheter er integrert i ett system.

Gjennom en ti år lang utviklingsprosess har fagfolk fått en økende anerkjennelse av og respekt for den erfaringskompetansen pasienter og pårørende har. Dette har ført til at profesjonelle og erfarne brukere og pårørende nå arbeider side om side i en lang rekke aktiviteter, grupper og arbeidsområder. Både hos de profesjonelle og i befolkningen har det skjedd en viktig kulturendring, slik at synet på psykiske lidelser og hjelpetilbudet har endret seg betydelig.

6.8.2 Aktivitetene i samhandling (doing-together)

Alt startet med selvhjelpsgrupper for pasienter med ulike typer lidelser og for pårørende. Det har vært mange møter mellom familier og fagfolk. For å redusere fordommer og diskriminering begynner pasienter, pårørende og fagfolk, sammen med studenter og andre grupper å føre en åpen dialog.

SUN House er et døgnåpent selvhjelpsenter som tilbyr alle som trenger støtte, vennskap og omsorg. Her deles følelser, vennskap og omsorg for hverandre. I 2004 utviklet en forsker sammen med 60 pasienter og pårørende ulike verktøy for å evaluere tilbudet. Disse verktøyene brukes for å kunne forbedre tilbudet. Det opprettes idrettsgrupper for å fremme sosial inkludering for brukere og familiemedlemmer. Dessuten opprettes det en gruppe av pasienter og pårørende som går hjem til personer som har mistet livsviljen og isolerer seg. Et viktig skritt skjedde i 2005 med opprettelse av botilbud.

Det finnes forskjellige boformer som den enkelte og familien finner best – uavhengig av diagnose. Man kan bo for seg selv eller hos en familie. Det er også mulig å se om man «passer sammen» med en annen bruker, slik at man slipper å bo alene.

Samhandling har på denne måten fremmet alles ansvar og bidrag – spesielt fra pårørende og brukere.

Under mine intervjuer kom det frem at man i forbindelse med psykiske lidelse her i landet ofte stiller spørsmålet: «Hva kan jeg hjelpe deg med?» Trento-modellen foreslår å spørre slik: «Hvordan kan du hjelpe de andre med lidelsene dine?» Det ble reist spørsmål om Trento-modellen kunne være aktuell også innen andre områder, altså ikke bare i den psykiske sektor, med andre ord der hvor fagfolk, erfarne brukere og pårørende arbeider side om side i en lang rekke aktiviteter, grupper og arbeidsområder. Både blant fagfolk og i befolkningen ellers har det tydeligvis skjedd en viktig kulturendring. Synet på psykiske lidelser og hjelpetilbudet i Trento har endret seg betydelig.

7. Trento – by i Nord-Italia

Steder har alltid vært viktige for menneskene. De er aldri «tilfeldige», og ofte rommer de en skjebne. Alle mennesker er født på et sted og lever i et samfunn. Slik beskriver Franco de Battaglia sin versjon av stedets viktighet. Han er selv født i Trento og har skrevet boken: «Trento con Chiara Lubich» (de Battaglia, 2011 s.10ff).

Vi finner ofte steder omtalt i Bibelen. Allerede i 2. Mosebok fortelles det at Herren ledet sitt folk ut av eksilet. Han lovet dem et bestemt land, og løftet ble oppfylt på et veldefinert geografisk og historisk territorium. Frelsens historie er nedfelt i menns og kvinners tro og i barns bønner, men stedene er aldri abstrakte. Det betyr at til ethvert sted er det knyttet en konkret oppgave av nestekjærlighet som ethvert menneske har blitt betrodd. Den gjelder en persons nærmeste, men også alt annet som står personen nær: jorden som mater ham, som berører ham med sin skjønnhet - nærmest som en forsmak på Guds rike blant oss. Guds rike har alltid sitt utspring i et lite sted: åkeren hvor hveten vokser, hvor kornet spirer. Faller frøet på stengrunn, bærer det ikke frukt, men bare noen få meter lenger borte, i den jorden som tar imot frøet, der modner det.

I Jesajas profeti leser man at den forløste verden, fordi det er et bestemt sted, et bestemt land, er kalt til å være en del av skaperens utforming: «Ulven og lammet skal beite sammen» (jfr. Jes 65,25). Evangeliene beretter om at Jesus ble inkarnert i en beskjeden stall, på et sted ukjent for alle, men ikke for hyrdene og stjernetyderen - Betlehem. Senere gikk han opp til Jerusalem, den himmelske, hellige by, en smeltedigel og syntese av alle lidelseshistorier. Her blir svik til håp om forløsning. Jerusalem er byen som i to tusen år har vært et tegn på motsetninger i historien og blant folk.

I Store norske leksikon omtales Trento som hovedstad i provinsen Trento – Alto Adige (Südtirol). Trento (*latin Tridentum*) eksisterte allerede i førromersk tid og ble på 300-tallet bispesete. Vigilius ble biskop av Trento i 385. Han hadde studert i Athen før familien slo seg ned i Trentino-området. På grunn av at han hadde styrtet en Saturn-statue, ble han steinet til døde for sin tro i Rendena nær Garda-sjøen. Trolig skjedde dette i år 405. Vigilius var ikke bare en stor forkynner, men også en stor samfunnsbygger. I misjonsarbeidet fikk han hjelp av tre unge menn fra Kappadokia i Lilleasia, i dag det sentrale Tyrkia. De bosatte seg på det lille stedet Sanzeno i Val di Non (Nondalen) hvor de led martyrdøden i 397 e.Kr. Slik ble kristendommen fra Kappadokia, med andre ord fra Orienten, sveiset sammen med Trentino-Alto Adiges religiøsitet. (de Battaglia: 2011, s.19). Senere ble Trento hovedstad i et langobardisk hertugdømme, og under napoleonstiden skiftet byens tilhørighet flere ganger.

I 1814 kom Trento under Østerrike og 1918 under Italia. Trento er mest kjent som konsilets by (1545-1563). Konsilet i Trient eller Tridentinerkonsilet var et økumenisk konsil i Den katolske kirke. Foranledningen til at konsilet ble sammenkalt var reformasjonen (Luther og hans 95 teser) og behovet for reform eller motreformasjon innenfor Den katolske kirke. Hubert Jedin og Paolo Prodi, er blant de mest anerkjente historikerne i Italia, de grunnla det tysk-italienske historiske instituttet i Trento⁴⁴. De ser begge reformasjonen og mot-reformasjonen som to momenter hvor religiøsitet gir et svar til moderniteten. Svarene på disse spenningene kan ha vært forskjellige: enten den religiøse friheten knyttet til et personlig nivå i kontekst av eller bygging av et sivilt og religiøst system med privilegier og frihet (for å sikre samvittigheten) og som stemte overens med det statlige systemet. Dette paradigmet av modernitet avsluttet med de to verdenskrigene (1914-1918) og (1939-1945) under bomber som også har ødelagt mange samvittigheter. Med denne politiske og samfunnsmessige situasjonen som bakteppe, ble det for Chiara Lubich, Focolare-bevegelsens grunnlegger, åpnet en visjon av en «enhet» som er avgjørende for Kirken og alle mennesker av god vilje. Navnet på Trento forble knyttet til motreformasjonen som en splittelse, ikke som et alternativt forslag til statsmakten som var, men akkurat ut fra denne motsetningen er det økumeniske kallet av Trento født, et kall som Chiara Lubich allerede følte og forutså.⁴⁵

7.1 Chiara Lubich – barn av Trento, grunnlegger av Focolare-bevegelsen

Steder er ikke bare «steder» eller «plasser», men stedene har ansikter av menn, kvinner og barn som vokser opp der. Disse ansiktene, samlet sammen, danner en slags kollektiv mosaikk som fyller hele verdens liv. Ett av de mange mosaikkbildene som er festet til Trento, er bildet av en ung jente, kalt Chiara Lubich, sammen med faren, moren og hennes småsøsken. Gjennom blikket til denne familien kastes det et lys over et stykke av byens historie. Her ble Chiara født den 22. januar 1920, eksakt på andre siden av Santa Maria kirken, hvor det mellom 1545 og 1563 ble holdt ni sesjoner av det tridentinske konsilet. Et tegn? Kanskje, hvis man hørte hva pave Johannes Paul II sa under sitt besøk i Trento den 30. april 1995 i anledning 450-års-minnet til Konsilet: «Chiara er født her (...) Chiara den tridentinske. Vi kan skrive en traktat: Fra det tridentinske konsilet til Chiara den tridentinske. Dette ville være interessant.»⁴⁶

⁴⁴ Hentet 16. april 2016 fra <https://isig.fbk.eu/it/storia-dellisig>

⁴⁵ de Battaglia: 2011 s.35

⁴⁶ de Battaglia: 2011 s. 35

Chiara Lubichs økumeniske visjon i hennes tale til byen i 2001 er rik på håp og potensielle utsikter:

«Det er min overbevisning at Gud ikke har forlatt noen av disse kirkene gjennom disse århundrer av splittelse. I morgendagen, i gjenforeningen, der hvert kirkesamfunn er gjenforent med de andre, mens de reflekterer enheten i Gud, vil de ikke bare beholde sin egen karakteristikk, som de har utviklet gjennom århundrene, men de vil sette denne karakteristikken i fellesskap med alle andre kirker, og slik fullkommengjøre, rette opp og styrke alle. Derfor vil hver kirke, på et vis, blir «ekspert» i en bestemt del av sannheten som vedkommende kirke gjennom alle århundrene har fordypet seg i. Det vil sikkert være enhet, men også variasjon: variasjon av tradisjoner, av historierikdom. Men det vil være enhet. Det kan bli, hvis man kan si det slik, som i Treenigheten, som er én, fordi Gud er én, i tre guddommelige personer.»

Chiaras visjon er i full samklang med svaret pave Johannes Paul II gir i et intervju på spørsmålet: Hvorfor tillot Den hellige ånd splittelse i Kirken?,

«(...) Vi kan gi et positivt svar som er skapt av tillitt, av den som greier å trekke ut det gode selv av det onde. Kunne det ikke være at disse splittelsene har en sti som ledet Kirken til å oppdage utallige rikdommer som finnes i Evangeliet og i Hans frelse? Det er nødvendig at menneskeheten når enheten gjennom mangfold, som lærer å samle seg i én eneste Kirke, men i mangfold av former.»⁴⁷

Enhet, i dypeste forstand betyr – mottagelse. Man kan være sammen – når man blir tatt imot med åpne armer. Å ta imot sin neste, «den minste», den som er ulik en selv. Å ta imot Kristus. De første nøkkelordene er «å ta imot den andre», de andre «å være sammen». Men for «å være sammen» må man forbli i verden, blant menneskene, side ved side.

Gjennom sitt lange liv (1920 - 2008) tok Chiara Lubich mange initiativer og satte i gang mange prosjekter. Man får ofte det inntrykk at hun var redd for ikke å rekke å gjennomføre alle ideene hun brant for. Med en mor som var en dypt troende kristen og en far som var aktiv sosialist, fikk hun allerede fra barndommen av med seg mangfold og enhet, dyp tro og et sosialt engasjement for samfunnet rundt seg. Under den annen verdenskrig da Trento ble bombet og ødelagt, spurte Chiara seg: Finnes det noe som ingen bombe kan ødelegge? Og dypt inne i sitt hjerte fant hun svaret. Ja, og det er Gud. Ikke en fjern Gud, men som gjennom

⁴⁷ de Battaglia: 2011 s.35-36

inkarnasjonen har gjort seg til menneske – til medmenneske på et bestemt sted, på en bestemt plass.

Fra 8. september 1943 av var Trento blitt «Alpenvorland», knyttet til Bolzano (Bozen) og Belluno, del av Det tredje rike, Hitlers anti-Krist regime. Mens Chiaras bror, Gino, lege og partisan, på sin måte levde for ideer som frihet og rettferdighet, hadde Chiaras liv mer en kristologisk dimensjon (Kristus som såret og forlatt), snarere enn en historisk og politisk, men likevel reell og konkret. Sammen med noen venninner tok hun evangeliet seriøst, ord for ord: «Jeg var sulten, og dere gav meg mat; jeg var trøst, og dere gav meg drikke; jeg var fremmed, og dere tok imot meg, jeg var uten klær, og dere kledde meg; jeg var syk, og dere så til meg; jeg var i fengsel, og dere besøkte meg.»⁴⁸

I kjelleren til huset i Travai-gaten i Trento hvor de holdt til, hadde Chiara sammen med sine første venninner oppdaget Jesu bønn til Faderen: «Jeg ber at de alle må være ett, likesom du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg.» (Joh 17,21) Denne bønnen har blitt Focolare-bevegelsens «Magna Carta», og i dag er Focolare en verdensomspennende bevegelse.

Focolare-bevegelsen er i dag spredt over 182 land og er representert i ikke-statlige organisasjoner som (NGO) gjennom sin gren ved navn «New Humanity» i Roma, i UNESCO, Genève og i De forente nasjoner, New York. Selvfølgelig finner man også bevegelsen i Trento, der hvor den første gnist blir født. «Trento Ardente» betyr «det brennende Trento», et ønske som Chiara Lubich ga uttrykk for til kommuniteten i Trento under ett av sine siste besøk i byen i 2001. Akkurat som ørnen i Trentos våpenskilt bærer små brennende flammer på hodet, slik skulle også byens innbyggere «brenne» av nestekjærlighet for å gjøre byen enda finere, mer solidarisk, mer forent og være som en modell for samfunnet.

Chiara Lubich fikk stor anerkjennelse internasjonalt for sin innsats for økumenikk og interreligiøs dialog. Hun mottok et høyt antall internasjonale utmerkelser, æresbevisninger og æresdoktorater. Det siste æresdoktoratet fikk Chiara Lubich noen få måneder før sin død. Ingen ting var for smått eller for stort hvis hun følte at det kom fra Gud: fra fellesskaps-økonomien⁴⁹ hun foreslo i 1981 i Brasil, som en modell for hele verden, for å løfte de fattigste ut av slummen, til det siste av hennes verk, *Sophia University Institute*,⁵⁰ i nærheten av Firenze, Italia.

Figur 5: Chiara Lubich

⁴⁸ Matt 25,35-36 i de Battaglia: 2011 s.55

⁴⁹ Economia di comunione: <http://www.edc-online.org/it/chi-siamo/che-cose.html>

Det ville føre for langt å nevne alt. En liste over hennes curriculum vitae finnes som vedlegg til denne oppgaven.

7.2 Observasjon på stedet i Trento, september 2015

For selv å kunne danne meg et bilde av denne byen, reiste jeg i september 2015 på en 4-dagers tur til Trento. Jeg ble straks slått av den vennligheten folk viste hverandre når de møttes på gaten. Trentinere er ingen sicilianere som ofte er overstrømmende både med ord og varme omfavnelser, men de er høflige og imøtekommende. Etter en historisk omvisning hadde jeg fått mange gode informasjoner om byen.

Ved plassen Fiera, sentralt i Trento, finnes det et lite parkanlegg med et blomsterbed. Midt i blomsterbedet står det et monument som fremstiller en gigantisk terning. Numrene på terningen er byttet ut med figurer og korte setninger. Ved terningen former små busker og blomster ordet «Pace» - FRED. Jeg stilte spørsmål om hvor ideen kom fra og hva meningen med denne terningen er.

Figur 6: Fredsterning fra Trento. Foto: Lydia Bacalso Aliganga

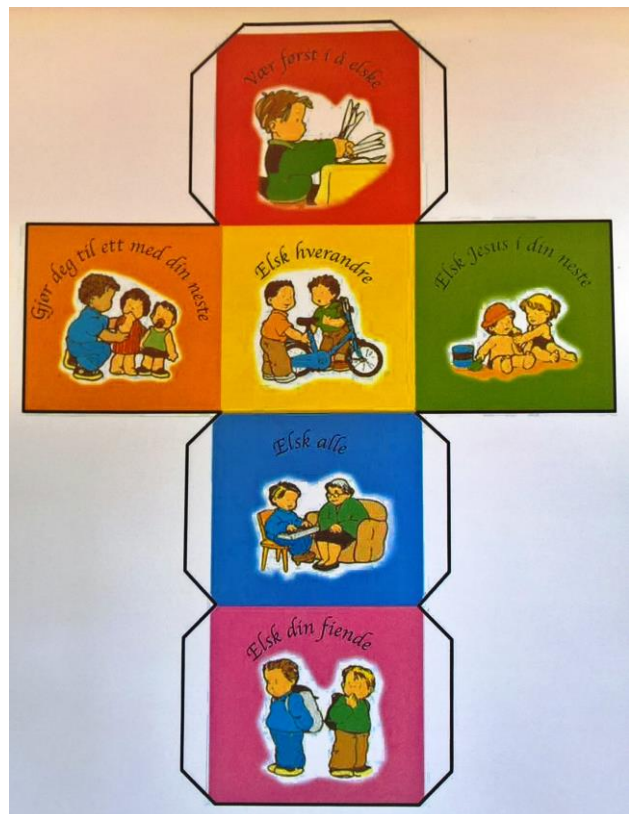
⁵⁰ Sophia University Institute, <http://www.iu-sophia.org/>

7.2.1 Kjærlighetens- eller fredsterningens didaktikk

På en internasjonal kongress i Roma i 1998 snakket Chiara Lubich med barn i alderen 4 - 9 år. I et timelangt møte kunne barna stille spørsmål om det de hadde mest på hjertet. Blant annet stilte et barn følgende spørsmål: «Jeg ønsker å leve som Jesus. Hvordan kan jeg få det til?»⁵¹ Som svar foreslo Chiara seks måter å elske på: elsk alle, vær først til å elske, elsk din fiende, elsk hverandre, elsk Jesus i din neste, gjør deg til ett med din neste. For å forklare det brukte hun en terning. Hun anbefalte barna å kaste den hver morgen og bruke det som kom frem, som dagens motto.

Kjærlighetsterningen har blitt en del av katekese-undervisningen også i Norge. Den blir omtalt som pedagogisk virkemiddel i boken «Døpt ... og hva nå?»⁵² av Marieke van den Berg (2006 s.55) (red.) Marieke van den Berg⁵³ beskriver hvordan kjærlighetsterningen ser ut og hvordan den brukes. Hun sier blant annet:

«Det er fint å gjøre dette sammen i familien, helst om morgenen, slik at man om kvelden kan snakke om hvordan det har gått i løpet av dagen. Da er det viktig at også foreldrene forteller».

Figur 7 Foto: M.v.d.Berg fra boken: «Døpt ...og hva nå?» Kjærlighetens terning – seks sider utfordringer.

⁵¹ Chiara Lubich, på en internasjonal kongress svarer på spørsmål til barn, <http://www.centrochiaralubich.org/en>

⁵² Berg, van den Marieke (red.). (2006) *Døpt ... og hva nå?* Oslo: Det kateketiske senter

⁵³ Marieke van den Berg er opprinnelig fra Nederland, utdannet spesialpedagog ved «Vrije Universiteit i Amsterdam og har kateketisk utdannelse ved «de Katholieke Theologische Hogeschool» i Amsterdam. Hentet 25. april 2016 fra <http://www.katolsk.no/biografier/innenriks/mberg>

Kjærlighetens terning - seks siders utfordringer:

Elsk alle: Likesom Jesus vil jeg elske alle mennesker. Jeg sier ikke: «Hun eller han elsker jeg fordi jeg liker ham/henne. Men den andre elsker jeg ikke fordi jeg ikke liker ham/henne». Jeg må overvinne meg selv og elske alle.

Vær først til å elske: Jesus forlot himmelen og kom til jorden av kjærlighet til alle mennesker, selv om vi var syndere. Likesom han vil jeg begynne å elske min neste og ikke vente på at den andre begynner å elske meg. Kanskje har den andre en dårlig dag.

Els din fiende: Jesus sa: «Elsk deres fiender». Og Gud «lar sin sol gå opp over onde og gode og lar det regne over dem som gjør rett og dem som gjør urett.» Jeg kan ha små fiender, som de som har såret meg. Likevel kan jeg gjøre det gode og be for dem som jeg har det vanskelig med.

Elsk hverandre: Jesus sa: «Elsk hverandre likesom jeg har elsket dere». De første kristne gjorde akkurat det Jesus sa. Slik kan også vi gjøre.

Elsk Jesus i din neste: Jesus sa: «Det dere gjorde mot en av disse mine minste brødre, gjorde dere mot meg». Alt jeg gjør mot en annen, gjør jeg mot Jesus.

Gjør deg til ett med din neste: Paulus sa: «Jeg har gjort meg til alles tjener ... For de svake har jeg blitt svak ... for alle er jeg blitt alt». Gråter noen, forestiller jeg meg at det er jeg selv som gråter, og så trøster jeg ham eller henne. Er noen glad, forestiller jeg meg at det er jeg selv som er glad, og gleder meg med ham eller henne.

7.2.2 Prosjekt – TUTTOPACE – ”ALL FRED”

Etter 11. september 2011 snakket en lærer, Stella Salin, på en barneskole i Trento med barna i klassen om den tragiske hendelsen i USA.⁵⁴ Læreren følte at det var viktig å leve først selv det man vil gi videre til elevene. Hun foreslo å dele ut kjærlighetsterninger – eller som det nå heter - fredsterninger – med litt forandret og tilpasset tekst på, slik at hver og en, også elever med en annen religionsoverbevisning kunne bruke dem på skolen og kunne starte dagen i klassen med dem. Levde erfaringer i tråd med dagens setning etter terningkast ble med lærernes og barnas samtykke, samlet i en liten avis «Tuttopace» - «all fred». Folderen ble sponset av Trento kommune og kom som innlegg i kommunens blad til alle husstandene i Trento. Dette skjer fortsatt. Publikasjonen av barnas erfaringer med å leve etter terningens setninger skal fremme tiltak for å øke bevisstheten om fred, solidaritet og altruisme. Da den er

⁵⁴ Didattica del dado dell'amore:

http://www.trentoardente.it/index.php?option=com_content&view=article&id=318:didattica-del-dado-dell-amore&catid=92&Itemid=658

støttet av selve byen Trento og undervisningsdepartementet i provinsen (fylket), blir den et viktig middel for kommunikasjon mellom skole og institusjon. Den er et redskap som overfører verdier og styrker båndene ikke bare innenfor skolen, men innenfor hele lokalsamfunnet. Den er derfor et nyttig verktøy for å danne aktive, informerte innbyggere i samfunnet, som fremmer fredskulturen og sprer de positive erfaringene implementert i skoler og i andre virksomheter i regionen. Det skapes et skolenettverk i byen Trento, slik at alle føler seg som en aktiv del av et felles prosjekt for fred, solidaritet og deltagelse.

7.3 Sportmeet – Sport4peace

Paolo Crepez,⁵⁵ utdannet kirurg og spesialist i fysikalsk medisin, jobber i dag som leder for fysioterapitjenesten på fylkeshelsesenteret i Trento. Han er også medlem i styret for Trentino-komiteen CONI⁵⁶ og er professor på den regionale «School of Sport».⁵⁷ Videre har Crepez vært med å grunnlegge foreningen «Sportmeet»⁵⁸ og står bak prosjektet «sports4peace», som bruker terningen fra Trento med sine seks regler til undervisning for fred gjennom sport.

7.3.1 Prosjekt «Sports4peace»

Selve prosjektet sports4peace er basert på den «gylne regel»: «Gjør mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg». Den «gylne regel» er i liknende former representert i alle kulturer og religioner og er i dag fellesbasen for mange interkulturelle og interreligiøse tiltak. Ved å bruke sports4peace-reglene i fysisk aktivitet, utvikles det hos barn og unge en positiv personlighet og skaper i dem en engasjert livsstil. Videre får barna konstruktive sosiale ferdigheter og personlige holdninger som bidrar til at de føler seg som aktive pådrivere for et samfunn som bryr seg. De 6 reglene – som er gjengitt på terningen – har samme verdi og er avhengige av hverandre: de tilbyr muligheten til å leve og erfare, i idrett og i lek, konkrete gester av fred.

Den første regelen heter: «Play Hard – Gjør ditt beste». Denne regelen er forutsetningen for de andre reglene, for bare med personlig engasjement blir sporten og leken ekte.

Sports4peace-reglene er ikke til hinder for at utøverne holder seg til de spesifikke reglene for en bestemt idrett eller et bestemt lek, men påvirker først av alt den indre holdningen til hver deltaker. Reglene er heller ikke ment å hindre den konkurrerende ånd som alle spillere skal

⁵⁵ Dr. Paolo Crepez: Hentet fra: <http://www.cstrento.it/prevenzione/medicina-dello-sport/dott-crepez-paolo/>

⁵⁶ CONI: Hentet fra: <http://www.coni.it/it/centro-coni.html>

⁵⁷ Scuola dello Sport i Trento: Hentet fra: <http://www.scuoladello-sport.coni.it/scuoladello-sport.html>

⁵⁸ Un dado e sei regole per educare alla pace attraverso lo sport: Hentet fra <http://www.sportmeet.org/eventi/sports4peace/>

ha, men inviterer til at man gir det beste av seg selv og at man samtidig behandler motstandere og lagkamerater korrekt.

Her følger de andre fem reglene, i engelsk språkdrakt: Play fair – Vær ærlig mot deg selv og de andre. Hang in – Gi aldri opp selv når det er vanskelig. Take care of – Behandle alle med respekt, alle er like viktige. Celebrate – Fryd deg like mye over andres suksess som over dine egne. Make a difference – Et flott mål kan bare oppnås sammen.

Følgende tre hovedpunkter i sports4peace bestemmer:

1. Selve terningen: Sammen kastes terningen, og sammen prøver man å forstå hva den foreslåtte regelen inneholder. Regelen settes umiddelbart ut i livet idet man starter spillet.
2. Time-out: Et øyeblikks refleksjon for å bli klar over initiativ tatt av en selv, eller tiltak man har sett er blitt tatt av de andre. Så begynner man på nytt ved å sette den valgte regelen ut i spillet. Hver oppnådde fredsgest ved å praktisere en av terningens seks regler, gjør seg fortjent til en «gylden sirkel» eller «gylden ring». De «gylne sirklene» synliggjør oppnådde resultater, slik at hvert spill eller idrett blir et viktig øyeblikk og utvider horisonten for spilleren.
3. Gi ditt preg: Hver «gylne sirkel» representerer en ideell gjennomført handling i sports4peace ånd. Med disse «gylne sirklene» ønsker man å veve et verdensomspennende nettverk av fred. Disse «gylne sirklene» kan samles gjennom ord, satt på papir, klippet ut og limt inn i form av fargede sirkler på en oppslagstavle, eller på andre måter under selve arrangementet.⁵⁹ Når man gir sitt eget preg, bidrar det til at man blir klar over at universell fred er bygget med små bevegelser og begynner med ens egen unike innsats.

I år 2005 oppfordret FN verdens nasjoner til å gjenoppdage sin rolle til fordel for fred og utvikling og erklærte året til: «International Year of Sport and Physical Education».⁶⁰ Adolphi Ogi,⁶¹ spesialrapportør for FNs generalsekretær for Sport for utvikling og fred, ga i denne forbindelse sin fulle støtte til komiteen av sports4peace-prosjektet.

⁵⁹ De "gylne sirkler" kan du laste ned på områdene: www.lifestyle4peace.org og www.teamtime.net

⁶⁰ International Year of Sport and Physical Education: <https://www.un.org/sport2005/>

⁶¹ Adolf Ogi, special adviser to the UN Secretary-General on Sport for Development and Peace: https://www.un.org/sport2005/resources/statements/special_adviser_statement.pdf

I mai 2005 ble Sport4peace-prosjektet presentert i FN-hovedkvarteret i Genève på en rundebordsdebatt med temaet: «Sport: et verktøy for fred og utvikling».⁶²

7.4 «The Company Cube»

Terningens didaktikk er imidlertid ikke bare et pedagogisk virkemiddel brukt på skoler, lek eller sport. John Mundell, sivilingeniør fra Indianapolis (USA), gründer og alltid på jakt etter produktive ideer, er med firmaet sitt og sine 19 ansatte en del av prosjektet «Economy of communion» - fellesskapsøkonomi - som ble grunnlagt av Chiara Lubich i 1991 i Brasil. På verdensbasis er det rundt tusen bedrifter som følger denne måten å drive med økonomi på. De fleste bedrifter som er tilsluttet fellesskapsøkonomi-tenkningen, er sterkt til stede i forskjellige bedrifter i Europa, og er i bemerkelsesverdig vekst i visse regioner i Latin-Amerika og Afrika.

Den enkle, men vinnende ideen lansert av Mundell, kalles «The Company Cube»⁶³ og er tatt fra fredsterning-modellen fra Trento, Chiara Lubichs idé for barn.

Mundell synes at kuben er et sympatisk og enkelt virkemiddel som hjelper de ansatte til å leve i praksis grunntanken fra fellesskapsøkonomien. Faktisk er «The Company Cube» en hendig måte å huske verdiene som skaper et arbeidsmiljø basert på gjensidig respekt, engasjement og felles ansvar. Terningen fungerer som på de andre modellene. Man kaster terningen, leser teksten som vises, og prøver å gjennomføre det i løpet av dagen på ens egen arbeidsplass. Mundell sier på sin hjemmeside: <http://thecompanycube.org> fritt oversatt: «Kast terningen, les hva som står på den, lev i tråd med det som sies, del det med andre og opplev fantastiske resultater».

Bedriftsterningen⁶⁴ finnes i forskjellige modeller tilpasset ulike virksomheter. Den representerer en ny samarbeidsstrategi. Målet er å transformere arbeidsmiljøer og skape sosial endring idet man alltid stiller medarbeiderne i sentrum ved beslutningstaking og handling.

⁶²Sport: universal instrument for development and peace building: <http://www.new-humanity.org/es/pdf/english/environment,-health,-sports/88-sport-a-universal-instrument-for-development-and-peace-building/file.html>

⁶³ «The Company Cube»: <http://thecompanycube.org/>

⁶⁴ The company cube, hentet 22.april 2016 fra: <http://thecompanycube.org/work-experiences/>

Verdisettingene på en av kubene er:

1. **BYGG – relasjoner hver dag!**

I en virksomhet bør man hver dag finne tid til å bli kjent med kolleger, kunder, leverandører og lokalsamfunn (nærmiljø). Da vokser man i kunnskap og forståelse for hverandre og bidrar til å bryte ned barrierer som er til hinder for at det skapes fellesansvar på arbeidsplassen.

2. **DEL – kompetanse, tid, deg selv!**

Gjennom hele arbeidsdagen bør man finne tid til både "gi og motta" tid og kompetanse.

Lytt først godt, og del deretter noe som vil hjelpe den andre - en ny idé eller relevant erfaring. Ved å gjøre den andres behov vår egen, kan vi lette hverandres byrder og bidra til å skape en arbeidsplass besjelet av en kultur som preges av å tjene og gi.

3. **VÆR FØRST - til å hjelpe andre!**

Hvis en medarbeider midlertidig sliter med en tidsfrist, en oppgave eller et vanskelig forhold, oppfordrer setning nummer tre på terningen de andre kollegene til å hoppe rett inn for å hjelpe uten tanke på personlig vinning. Hvis assistanse tilbys i akkurat rette tid, kan dette noen ganger gjøre hele forskjellen i selskapets resultater. Og hvem vet, initiativet kan være smittsomt, slik at en annen gang hjelper noen annen til. Det er slik det bør fungere i et arbeidsmiljø når folk ikke greier å holde scorer.

4. **HANDLE - ikke bare snakk!**

Ingenting virker mer positivt enn en hjelpende hånd i et kritisk øyeblikk. Å hjelpe til med å bære noe, åpne en dør, kommentere en e-post, tilby å rydde et arbeidsområde – disse handlingene er uttrykk for en ny strategi. Dette er små ting som skaper harmoni og effektivitet på arbeidsplassen. Hver jobb er alles jobb!

5. **VERDISETT – hver person, hver ide!** Gjennom arbeid kommer vi i nær kontakt med mange forskjellige mennesker – kolleger og kunder, leverandører og støttepersonell. Uansett hvilken posisjon noen har i eller utenfor firmaet, alle er viktige for foretagendes suksess. Respekt og forståelse kan bli følt i hvert øyeblikk av samhandling, enten personlig, på telefon, eller via e-post. Det er positivt å være sikker på at alle personer vi møter i dagens løp, vet at de er viktige og bidrar til suksess for firmaet!

6. **KONKURRENTER - kan også være venner!**

Arbeidslivet er fylt med mange utfordringer: tidsfrister, produkt- eller tjenestefeil, budsjetter, ja, noen ganger kan også folk være en utfordring! Terningkast punkt seks inviterer til å se hindringer for suksessen som et springbrett til vår egen forbedring. Selv konkurrenter – som oftest utfordrer oss til å bli bedre på en tjeneste eller et produkt vi tilbyr – kan bli kolleger og venner.

Figur 8: Tegninger gjengitt med tillatelse fra "The Company cube"

7.5 «EcoOne» - prosjekt

EcoOne⁶⁵ er startet av lærere, forskere og fagfolk som arbeider innenfor miljøvitenskap og som har tatt initiativ til å lage en kulturell internasjonal plattform. Deltakerne ønsker å belyse sin vitenskapelige kunnskap med en humanistisk tolkning av økologiske og naturlige problemer. I samarbeid med andre partnere, ønsker de å fremstille disse prinsippene i sosiale, politiske og økonomiske sektorer som miljøspørsmål. Nettsidene prosjektet har opprettet og som har åpen tilgang for alle, inneholder dokumenter som fremmer miljø- og naturalistiske ideer og studier.

Elena Pace,⁶⁶ som er medlem av EcoOne og kjemiprofessor på universitetet i Roma, bekrefter at EcoOne vil være et intellektuelt bidrag på internasjonale møter for å utarbeide en økologisk

⁶⁵ EcoOne: hentet 22. april fra <http://www.ecoone.org/>

⁶⁶ Elena Pace i et intervju av 19. juni 2015 fra <http://www.focolare.org/en/news/2015/06/19/laudato-si-per-una-ecologia-integrale/>

teori som er basert på omsorg og samvittighet i forbindelse med miljøansvar, et nytt «person-natur» forhold og en bærekraftig utvikling. I de siste årene har Elena Pace satt i gang mange prosjekter på studienivå, personlig og sammen med forskerteamet EcoOne.

I tidsskriftet «New Humanity» (nr 34, 2012/1, 1999) har EcoOne bidratt med to essay. Det ene essayet bærer tittelen: *Fokus på økologi*, og er resultat av en diskusjon med klimatolog, Antonello Pasini. Bidraget er koblet til resultatene som presenteres i siste del av boken *Planet hot Tin* som inneholder ideer fra EcoOne, skrevet av Lucca Fiorani. Fiorani er president i EcoOne kommisjonen sammen med Pasini. Det andre essayet er skrevet av Migul Olivera Panao og handler om en økologisk etikk basert på en fellesskapsøkologi. Dette gir et filosofisk syn på syntesen mellom tre nivåer av økologisk forståelse: det naturlige, det menneskelige og det åndelige.

I 1949 tilbrakte Chiara Lubich en kort periode like utenfor Trento, på fjellet i Nord-Italia, og hadde en sterk, intens mystisk intuisjon mens hun var omgitt av den fantastiske naturen Dolomittene byr på. Kulturene som fremkommer i hennes enhetskarisma,⁶⁷ inneholder grunnlaget for en ny forståelse av begrepet bærekraftig utvikling som ennå ikke er fullt ut realisert. Chiara Lubich mystiske intuisjon sier at når vi betrakter naturen med Guds øyne, finnes Guds nærvær i alle ting. Naturen sees på som en gave fra Gud, som et uttrykk for hans kjærlighet. Chiara sa det slik: «Alt er substantiiert med kjærlighet». Akkurat som i det ikke-biologiske mangfoldet kan vi se enhet i biodiversiteten. Dette innebærer at Gud skaper av kjærlighet. Chiara Lubich skrev den gang:

«When God created, He created all things from nothing out of love, because He created them from Himself . . . He drew them from Himself because creating them he died (of love), died in love: loved and therefore created».

Gud skapte med andre ord ikke bare kosmos, men han holder det i live og opprettholder det i fortsettelsen med sitt forsyns kjærlighet. Lubich fortsetter:

«Everything on earth, therefore, shared in a rapport of love with everything: every thing with every thing. . . but you need to be Love in order to weave the gold thread among the beings.»

Også den nåværende pave, pave Frans, har i sitt økologiske manifest, en såkalt encyklika, *Laudato Sii*, (Lovet være Du), dedikert dokumentet i sin helhet til miljøspørsmål som klima

⁶⁷ Enhetsens karisma kalles nådegaver som Chiara Lubich har fått av Gud under en mystisk visjon i en periode mellom 1949-1954.

og miljøvern. I dokumentet oppfordrer paven et samlet verdenssamfunn til å inngå forpliktende avtaler som setter bærekraft, fordeling og rettferdighet i sentrum. Vatikanet er forresten verdens første klimanøytrale stat på grunn av sin bruk av solcellepaneler.⁶⁸

Dokumentet *Lovet være Du* er et resultat av samarbeid. Grunnlegger og direktør for Potsdam Instituttet for studier av virkningen av klimaendringer, professor Hans Joachim Schellnhuber,⁶⁹ sier at dette dokumentet forener tro og fornuft. Innholdet er helt i tråd med vitenskapelige bevis. Professor Carolyn Woo, president i CRS (Catholic Relief Service), understreker det paven sier når hun hevder at det er viktig å beskytte miljøet selv fra et økonomisk ståsted. Til slutt vil det bære frukt og redusere kostnadene. Kjernen i dokumentet understreker at når vi taler om miljø, snakker vi egentlig om et forhold som eksisterer mellom naturen og det samfunn vi lever i. Naturen kan derfor ikke betraktes som noe atskilt fra oss eller som en ren innramming av vårt liv. Paven sier videre: «Respekt for det skapte er et vilkår som troen stiller oss, 'hagen' vi bor i er ikke betrodd oss for at den skal utnyttes, men snarere kultiveres og behandles med respekt».

Pave Frans hadde tidligere uttrykt et ønske om at teksten skulle føre til debatt opp mot FN-møtet i september 2015 hvor han selv snakket til generalforsamlingen i New York. I FNs generalforsamling erklærte pave Frans «miljøets rett» og ukrenkeligheten til alle levende vesener, og sa at intet menneske har myndighet til å misbruke det, og enda mindre ødelegge det. Miljøet er et fundamentalt gode. Misbruk og ødeleggelse av miljøet er knyttet til en bunnløs jakt etter penger og undertrykkelse av de fattige og svake. Han anklaget verdens mektige land for en «egoistisk og bunnløs tørst etter penger», som har ledet dem til å ødelegge planeten og gjøre verdens svake og dårlig stilte enda fattigere.⁷⁰

7.5.1 Jordens kube – den nye miljørevolusjon

Kuben er basert på livsstilen foreslått av EcoOne-prosjektet. Jordens terning er et motiverende verktøy for å støtte en sunn og bærekraftig planet. Målet er å få til en personlig og kollektiv holdningsendring i forhold til miljøet. Kuben fungerer på samme måte som de andre terningene beskrevet ovenfor og har det samme opphav, nemlig Trento-terningen til Chiara Lubich.

⁶⁸ www.katolsk.no

⁶⁹ Professor Hans Joachim Schellnhuber er forsker på Institutt I Potsdam, Tyskland. Hentet 25.4.2016 fra <https://www.pik-potsdam.de/members/john>

⁷⁰ VG-oppslag hentet 22.april 2016 fra <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/fn/pave-frans-talte-til-verdensledere-i-fn/a/23531631/>

Figur 9: Tegninger presenterer sider fra "The Earth Cube"

1. **We`re all connected! – Vi er alle koblet med hverandre!**

Selv om det ikke alltid er åpenbart, står alle ting på vår planet i forhold til alt annet - byene, skogene, havet, luften. Alt. Når noe skjer med en del, påvirkes alt og alle, i nærheten og langt borte – på godt eller vondt. Når noe er usunt - en fabrikk som spyr røyk, en forurenset bekk – lider alt og alle rundt det, og våre mest sårbare naboer lider mest. Spørsmålet er hva vi som enkeltmennesker kan gjøre i dag for å bygge et mer positivt samvirke.

2. **Discover amazing things! – Oppdag utrolige ting!**

Verden er fylt med alle slags utrolige ting mellom de høyeste fjelltopper og sine dypeste daler på havbunnen. En enorm variasjon - mennesker, dyr, planter, insekter, mikrober, jordsmonn, steiner, elver, innsjøer, fosser - venter på å bli oppdaget av oss! Med hvert møte vil alt forandres - en ny bevissthet, en økt følelse av undring, en utvidelse av sjelen inspirert av skjønnhet, en ydmyk respekt for naturkreftene. Disse funnene fører oss på en reise i engasjerende øyeblikk, fyller livet vårt med meningsfulle aktiviteter og gir oss et liv med mening. Hva slags unikt naturfenomen kan vi oppleve i dag som lar oss se verden annerledes?

3. **Everything is a gift - Alt er en gave!**

Hver person, hver ting, er til stede som en gave til den andre. Når furuer glinser i solen - er det en gave! Når bekker strømmer inn i glitrende vannfall – er det en gave! Når en nyfødt baby kryper på bakken – er det en gave! Når vi begynner å se at alt rundt oss har noe av verdi å tilby oss, vokser en følelse av takknemlighet i oss. Dermed oppstår det en dyp ærbødighet og respekt for alt som er, og et ønske om å bevare og beskytte alle ting for

fremtidige generasjoner. Vi må spørre oss selv: Hvordan er vi en gave for andre rundt oss og for miljøet? Er det gaver vi ikke ser?

4. **Smile on the world! – Smil til verden!**

Ingenting er bedre enn positive tiltak for å gjøre verden til et bedre sted! Når vi stopper opp for å ta oss tid til å resirkulere avfallet vårt, når vi gjenbraker en gammel gjenstand, når vi slår raskt av dusjen, når vi i fellesskap planter en hage, når vi eliminerer behovet for daglig, privat transport - alle disse småtingene skaper effektivitet og et bærekraftig miljø. Enhver handling i dagens løp har en konsekvens! Hvis man ikke bare «tror» at man får et miljøvennlig samfunn, men faktisk gjør noe med det, vil man oppleve de fantastiske tingene som er en følge av det!

5. **Only what is needed! - Bare det som er nødvendig!**

Hvordan skal vi leve bærekraftig på denne planeten? Svaret er: Ved å ta bare det som er nødvendig for å leve våre liv i forhold til alt annet. Som et tre som trekker opp bare vann og næringsstoffer for å vokse og bære frukt, trenger også vi å skille våre ønsker fra våre behov. Vi må redusere våre negative konsekvenser ved å maksimere våre positive og la disse individuelle valg være til inspirasjon for en kollektiv forandring!

6. **Now is the time – Nå er tiden inne!**

Hvor ofte har vi ikke sagt: «Jeg skal gjøre det i morgen?», og så aldri gjort det? Vi bør bruke hvert øyeblikk, hver dag for å endre de små tingene i livet vårt til det bedre. Vår verden kan ikke lenger vente på at vi utsetter å handle! Vi må ikke overse vår egen stue for å forbedre noe, men handle nå!

Figur 10: Tegninger tatt med tillatelse fra "The Earth Cube"

7.6 La oss farge byen!

Hvem av oss skulle ikke ønske å se vår egen by, alle gatene, skolene, idrettshallene og boligklokkene farget av kjærlighet, i stedet for at de er svarte og hvite - og ofte til og med grå? Dette er spørsmål en gruppe ungdommer som kaller seg «Teens4unity»,⁷¹ i deres hovedsenter i Italia, stilte seg selv. I 2012 lanserte de en verdensomfattende kampanje i forbindelse med «run4unity». «Run4unity» er en verdensomspennende stafett på tvers av kultur, rase og religion. Stafetten er en måte å vise verden et ønske om fred og enhet.

Figur 11: «run4unity» - tidssone

Stafetten er for barn og ungdom, men alle kan delta, sammen med venner. Stafetten startet på Fiji-øyene i Stillehavet kl. 15.00 lokal tid. Da klokken ble 16, gikk den symbolske stafett-pinnen per telefon over til neste tidssone og fortsette så gjennom alle sonene. På forskjellige steder på de ulike breddegradene ble det holdt sportsarrangementer, solidaritetsaksjoner i strøk preget av ensomhet, fattigdom og marginalisering. Og som nevnt i kapittel 5.2.2 fant «run4unity 2012» sted på Oslo, nærmere bestemt på Stovner ved den nyanlagte Folkehelseløypa (se kapittel 5.2.2).

Før løpet startet, forklarte barna – også til Oslos ordfører Fabian Stang – at løpet skulle stå i fredens og enhetens tegn, uavhengig av raser, alder og livssynsforskjeller. De brukte matematiske tegn for å gi en slags veiledning i hva det ville si å fargelegge byen.

Ja til en rettferdig økonomi,

Spre «kultur for å gi»⁷² og å være til tjeneste for hver person og for hele menneskeheten.

Figur 12: Matematiske tegn. Gjengitt med tillatelse fra Focolare

⁷¹ «Teens4unity» er en internasjonal ungdomsbevegelse grunnlagt av Chiara Lubich og en gren av Focolare-bevegelsen.

⁷² «Kultur for å gi» er lansert av Chiara Lubich for «Tweens4unity» (den tredje generasjonen i Focolare-bevegelsen) for å dele godene, tid, erfaringer osv. med andre som har mindre.

Ja til ansvaret

Vi arbeider for at våre byer skal bli bedre steder som ønsker folk med ulik bakgrunn og kultur velkommen.

Ja til livet og til familien

La oss anerkjenne verdien og skjønnheten i livet til enhver tid.

La oss utdype forholdet mellom generasjonene; det gir oss en mulighet til å utveksle de gavene som enhver aldersgruppe bringer med.

Ja til solidaritet

De fattige og marginaliserte fra fjern og nær er våre brødre og søstre.

La dem ikke være alene. Vi ber også våre politikere om å engasjere seg.

Ja til det skapte

Jorden vi har fått, er en gave. La oss respektere jorden ved å spre en kultur for økologi, så vi kan overgi den til fremtidige generasjoner, vakrere og i bedre stand.

Ja til fred

La oss forsvare freden i hverdagen ved å svare på vold med tilgivelse og bringe håp over alt. La oss dermed bidra til å bygge brorskap.

Ordfører Fabian Stang som hadde åpnet stafettløpet, var den første til å sette sitt avtrykk i et stort JA.

Figur 13: Fotos: Helga Koinegg, Oslo 2012 «run4unity»

Arrangementet var utgangspunkt for å gjøre en forskjell. Inspirert av fredsterningen fra Trento hjelper disse matematiske tegnene på en terning å farge gråsonen i ens egne omgivelser.

8. Diskusjon av funn

Rønningen (2003) hevder i sin artikkel om Nærmiljø at det er forskjell mellom politikk og faglig ekspertise. Når politikerne kommer med innspill, er det fagfolkenes oppgave å gi innhold til disse innspillene. En av Trento-modellene, «doing-together», viser at hvis fagfolk og folk på grunnplanet samhandler om å ta initiativ og deretter setter initiativene ut i livet, er sjansen for å lykkes mye større. Partene er likeverdige og opererer på samme nivå. I helsevesenet vil det si leger, pasienter og deres pårørende. I et intervju som jeg gjorde under konferansen i Asker i februar fortalte en av brukerne at han blir kalt «kollega» av legen og pleiepersonalet. Det var tydelig at dette styrket hans selvtillit, for han sa: «Jeg gjør en viktig jobb i likhet med alle andre selv om jeg er pasient». Jeg tolker denne pasientens utsagn dit hen at følelsen av å bli behandlet som likeverdig og med respekt utvilsomt har en positiv effekt på hans helse. Forskning viser at godt fungerende sosiale nettverk også er viktige i den forbindelse. Alle har et ønske om å bli sett, da føler man seg vel. Sagt på en annen måte: «well-being» har en positiv helseeffekt. Det er også rimelig å anta at nærmiljøer som preges av sosial omsorg og at folk bryr seg og tar vare på hverandre til syvende og sist vil utjevne sosiale ulikheter. Lykke er ikke avhengig verken av utdanning eller sosial bakgrunn. Etter min mening er «doing-together» modellen overførbart til norske forhold. I første omgang virker den kanskje revolusjonerende og ny, og en «maktforskyvning» vil i mange helse- og omsorgstjenester utvilsomt være utfordrende og innebære en stor snuoperasjon. Den vil måtte føre til endringer i kultur, holdninger og organisering. Å forandre bestående kultur og holdninger er aldri lett. Her ligger den største utfordringen. Likevel vil kanskje en snuoperasjon vise seg å være lettere å få til enn vi skulle tro, for tenker vi nærmere etter, vil vi se at gode norske lokalsamfunn har fungert og fungerer på lignende måte som «doing-together». Nettopp lokalsamfunn og nærmiljø er den arena hvor i hvert fall noen av velferdsstatens mange ulike oppgaver best kan løses, også i fremtiden. «Doing-together» er, som sagt, kun en av Trento-modellene.

Det finnes i dag flere modeller som har hentet sin inspirasjon hos Chiara Lubich og Focolare-bevegelsen. Som naturlig er, blir ideene brukt i katekeseundervisning, men også for eksempel innenfor sport og næringsliv. Ikke minst vil den økonomiske modellen, fellesskapsøkonomien, på sikt kunne bli interessant for verdensøkonomien. Dette er ikke bare tåketale og et luftslott, for den brukes jo allerede og med suksess i bedriftssammenheng.

Mer nærliggende er det trolig å tenke på kjærlighetsterningen og hvilken betydning hyppig bruk av den i hjem og skole vil ha på barns holdninger og utvikling. I mange år har man, også fra høyeste politiske hold, forsøkt å få bukt med mobbing, dessverre uten å ha blitt kvitt problemet. Realistisk sett vil man knapt noen gang kunne si at denne kampen er vunnet. Mennesket er nå en gang slik det er. Når det er sagt, er, terningen, slik jeg ser det, et praktisk og pedagogisk verktøy. Slik sett kan barns lek med å kaste terning oppdra dem til aldri å mobbe noen, ja ikke bare det, men faktisk også gi dem en leksjon i demokratisk tankegang. De fleste nordmenn forbinder ingenting verken med Chiara Lubich eller Focolare-bevegelsen. Det er likevel slik at Bevegelsen har hatt en kommunitet i Oslo siden 1983. Det er også en kjensgjerning at Focolare finnes på alle kontinenter og er representert i mer enn 180 land. Siden Bevegelsen ble stiftet i Trento i Nord-Italia under annen verdenskrig har den med andre ord hatt en stor utvikling. Grunnleggeren, Chiara Lubich, opplevde i sin levetid – hun gikk bort i 2008 – stor anerkjennelse og respekt av leg og lærd og av religiøse og politiske ledere på høyeste nivå. Det ligger i sakens natur at hennes innsats på det religiøse området er størst. Selv ble hun født katolsk og forble i Kirken, men hun var en ivrig talskvinne for økumenikk og arbeidet sterk for kommunikasjon med andre kirkesamfunn og for dialog med andre religioner. «Enhetens åndelighet» sto sentralt i hennes liv og virke. Chiara Lubich ble, som nevnt, lagt merke til også av politiske ledere i mange land og møtte mange av dem. Hun ble tildelt en rekke priser, utmerkelse og æresdoktorater. For eksempel fikk hun Unesco-prisen for utdanning og fred og Europarådets menneskerettighetspris. Hun ble invitert og talte til store forsamlinger i mange land over hele verden. I 1997 talte hun for eksempel i FN i New York. Som nevnt døde Chiara Lubich for litt over åtte år siden, men gnisten fra Trento lever fortsatt. Den inspirerer til innsats og har kraft i seg til å forandre folks holdninger til beste for alle mennesker og det samfunn de er en del av.

9. Konklusjon

Det er flere likheter mellom Italia og Norge enn man ved første øyekast skulle tro. Begge lands samfunnsliv og kultur er i hovedsak tuftet på de samme grunnpilarer: den filosofiske og demokratiske arven fra Athen, de juridiske prinsipper fra Roma og ikke minst den kristne tradisjon med sitt utspring i Jerusalem.

Begge lands samfunn har selvsagt gjennomgått store forandringer på de fleste områder i løpet av de siste to tusen år, men noen hovedlinjer trer klart frem og er felles. I begge land har det, ikke minst i vår tid, skjedd en sterk urbanisering som i stor grad har påvirket og forandret nærmiljøet for folk flest. Hvordan nærmiljøet fungerer, er av vesentlig betydning for folks liv og helse. Menneskene har i hovedsak de samme trivselsbehov i dag som de hatt fra tidenes morgen. De lengter etter tilhørighet. De vil bli sett og godtatt. De trenger verdighet og ønsker likeverdighet. De jakter på trygghet. De søker mening i livet, det er ikke nok å være i live. De lengter etter fred og kjærlighet. Forfatteren Sigrid Undset (1882 – 1949) har rett i det hun sier i *Fortellinger om Kong Artur og ridderne av Det runde bord* (1915): «Ti sed og skikk forandres meget, alt som tiderne lider og menneskernes tro forandres og de tænker anderledes om mange ting. Men menneskernes hjerter forandres aldeles intet i alle dager».

I Norsk litteraturhistorie (Oslo 1952, s. 403) sier Harald Beyer om Undsets forfatterskap: «Hun hyller et ufattelig mysterium, og hennes dikting er den sterkeste motvekt mot materialismen i tiden». Chiara Lubich på sin side erfarer Guds absolutte kjærlighet. Gud er kjærlighet. Denne erfaringen gjennomsyrrer hele hennes liv og virke og konkretiseres ikke minst ved at hun grunnlegger Focolare-bevegelsen som i dag finnes på alle kontinenter og i over 180 land, også i Norge og selvsagt mange steder i Chiaras hjemland Italia. Bevegelsens Magna Carta er Jesu bønn til Faderen: «Jeg ber om at de alle må være ett, likesom du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal de også være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg». (Joh 17,21).

Det er ikke overraskende at Chiara Lubichs ideer først ble satt ut i livet i hennes fødeby Trento i Nord-Italia. Her finner man også den såkalte fredsternen, plassert sentralt i byens park. Modellen brukes aktivt og med stor suksess i Trento. Jeg har selv kunnet observere den positive virkningen den har hatt og har på samfunnslivet der.

Utviklingen har ført til at Italia i likhet med Norge har omfattende utfordringer på mange samfunnsområder. Ikke minst er det mange og store utfordringer i helsevesenet. Politikerne har grepet fatt i problemene, og nye lover er i de senere år blitt vedtatt av landenes parlamenter. Imidlertid kan det skje at en lov ikke blir realisert etter sin intensjon på grunn av

menneskelig svikt. Den etiske grunnholdningen mangler. Her har Trento-modellen sin styrke fordi den er så konkret. Dette har tydeligvis - og heldigvis - nå folk på høyeste politiske nivå også her i landet oppdaget. Norske kommunepolitikere har besøkt Trento for å bli kjent med modellen og vurdere om den har noe for seg også her i landet. Senest i februar i 2016 deltok en delegasjon fra den norditalienske byen på en helsekonferanse i Asker. Her uttalte helse- og omsorgsminister Bent Høie seg meget positivt om Trento-modellen og at den representerte en nytenkning som det ville være fornuftig å sette ut i livet også her til lands. Etter min mening er dette positive signaler og absolutt i Chiara Lubichs og Focolare-bevegelsens ånd.

Verden står i dag overfor store utfordringer. I realiteten er noen problemer så store at de kan true vår eksistens. Stikkord er klimatrussel, fattigdom og sult, skjev fordeling av verdens goder, krig og terrorisme, vold – det motsatte av kjærlighet.

Alle mennesker lever i et nærmiljø som hver enkelt er en del av og påvirker på godt og vondt. Focolarene ønsker å være redskaper i Guds hender for å «gjennomsyre» nærmiljøet med utstråling av kjærlighet. Dette er naturligvis en meget idealistisk, men samtidig svært optimistisk målsetting, for her, i nærmiljøet der folk lever og bor, kan, ja må man begynne. Trento-modellene viser veien.

Figurer

- Figur 1: Ung, Per. *Mann og kvinner på kafe*. Aker Brygge, Oslo.1996.
Fotografert av Helga Koinegg..... 0
- Figur 2: Helsedirektoratet IS-2263. *Psykisk helse og trivsel i folkehelsearbeidet*. (12/2014 s. 13) Fri videreutvikling av Dahlgren & Whiteheads modell fra 1991. 20
- Figur 3: Helsedirektoratet IS-2344. Økologisk systemmodell, der ulike systemer (kontekstnivåer) omgir personen. (06/2015 s. 73) Basert på Bronfenbrenner (1977,1986) Gjengitt med tillatelse fra Helsedirektoratet. 26
- Figur 4: Asker konferanse februar 2012. I midten Helse- og omsorgsminister Bent Høie, ved siden av til venstre prof. Renzo de Stefani, sammen med medarbeider, pårørende og brukere fra Trento, Nord-Italia. Foto: Helga Koinegg 31
- Figur 5: Chiara Lubich. Foto gjengitt med tillatelse fra Focolare-bevegelsen. 15.05.2016 <http://www.newcitypress.com/chiara-lubich-author/> 37
- Figur 6: Fredsterning fra Trento. Foto gjengitt med tillatelse fra Lydia Bacalso Aliganga..... 38
- Figur 7: Berg. Marieke v.d. (2006 s. 57) *Døpt ...og hva nå?* Kjærlighetens terning – seks siders utfordringer. Gjengitt med tillatelse fra Marieke van den Berg..... 39
- Figur 8: Mundell, John A. «The Company Cube» Tegninger gjengitt med tillatelse fra John A. Mundell og Julie Johnstone. (webmaster) Tegninger tatt 22.4.2016 fra <http://thecompanycube.org/cubesides/> 45
- Figur 9 og 10: Mundell, John A. «The Earth Cube» Tegninger gjengitt med tillatelse fra John A. Mundell. Tegninger tatt 24.4.2016 fra <http://theearthcube.org/cube-faces/>..... 48
- Figur 11: «Run4unity» tidssone. Fotografert av Helga Koinegg med tillatelse fra Focolare. 50
- Figur 12: Matematiske tegn. Gjengitt med tillatelse fra Focolare.15.5.2016 fra <http://www.run4unity.net/2012/repository/Segni%20Matematici.pdf>..... 50
- Figur 13: «Run4unity» Stovner Folkehelseløype 12.5.2012 Fotgrafert av Helga Koinegg..... 51

Ordliste

A

Agape * betyr kjærlighet. Agapekjærlighet er fullstendig uselvisk, og er i stand til å gi og fortsette å gi uten å forvente noe til gjengjeld. Den kristne kjærlighet; brukes både om Guds kjærlighet til mennesker og om den kristne nestekjærlighet (1 Kor 13), til forskjell fra andre former for kjærlighet.

Altruisme * er en etisk doktrine og filosofi som hevder at det er riktig å handle på en slik måte at det tjener en annen og/eller samfunnet som helhet.

Appreciative Inquiry (AI) * eller anerkjennende intervju – er en utviklingsmetode som tar utgangspunkt i personens beste erfaringer og suksesshistorier.

D

Dialektikk * Metode som gjennom samtale – spørsmål og svar, bevis og motbevis, argument og motargument – søker å bestemme begrepens innhold eller, mer allment, trenge inn i et problem.

Dialog * En samtale mellom likesinnede partnere som søker sann kunnskap gjennom diskusjon.

Didaktikk * Didaktikk forstås her som kunnskap om sammenhengen mellom forskerens gjennomtenking, planlegging, gjennomføring og evaluering av forskningsfenomenet.

Dydsetikk * En aristotelisk inspirert morallære om praktisk tenkning, hvor forskerens personlige integritet og hans eller hennes samspill med fellesskapet er avgjørende.

E

Etikk * Etikk handler om rett og galt, hvordan vi behandler hverandre – og om hvordan vi samhandler. Ordet kommer fra gresk *ethikos* som betyr «det som har med sedelighet, god karakter, gode vaner og dannelse å gjøre» Ordet *ethos* betyr karakter, gode vaner og dannelse.

F

Felleskapsøkonomi * er en ny form av økonomisystemet. Foreslått i 1991 av Chiara Lubich. Fellesskapsøkonomi omfatter alle arbeidere på forskjellige nivåer til å fremme en økonomisk praksis og kultur preget av fellesskapet. Fellesskapsøkonomi foreslår å leve en alternativ livsstil i motsetning til den dominerende i det kapitalistiske systemet.

Fenomenologi * Et filosofisk perspektiv basert på omhyggelige beskrivelser og analyser av bevisstheten med vekt på forskningsdeltakernes livsverden. Det innebærer å se bort fra forskningsdeltakernes forhåndskunnskap og at en søker etter de beskrevne fenomenenes essensielle og vedvarende betydning.

Folkehelse* Befolkningens helse og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen.

Folkehelsearbeid * Samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

Folkehelseprofiler * Profiler som inneholder nøkkeltall knyttet til befolkning, levekår, miljø, skole, levevaner, helse og sykdom for kommuner og fylkeskommuner i Norge.

Forebyggende arbeid * Tiltak rettet mot risikofaktorer og forebygging av sykdom.

Føre-var-prinsippet *angir hvordan man skal håndtere manglende kunnskap og vitenskapelig usikkerhet. Det innebærer at man skal unngå vesentlig skade på naturen og miljøet når man fatter beslutninger, og at manglende kunnskap ikke skal brukes som begrunnelse for å unnlate å treffe tiltak. Prinsippet blir ofte omtalt som et prinsipp som skal la tvilen komme miljøet og naturen til gode.

G

Grounded theory * En systematisk strategi for teoriutvikling uten en foregående teoretisk referanseramme; teorier av typen *grounded theory* utvikles ved å binde kjensgjerningene sammen via begrepsgjøring snarere enn ved hjelp av slutninger og hypotesetesting.

H

Helsefremmende arbeid * Prosess som setter personer i stand til å få økt kontroll over sin helse og evne til å forbedre denne.

Hermeneutikk * Hermeneutikk, læren om fortolkning av tekster og som har blitt oppfattet som de humanistiske vitenskapenes metode. Hermeneutikkens undersøkelsesobjekt er ulike former for menneskelige uttrykk, og hensikten med undersøkelsen er å oppnå forståelse.

I

Intervjuspørsmål * Spørsmål formulert i dagligspråk som intervjueren stiller intervjupersonene.

K

Kommunitarisme * Kommunitarisme (eller komunitarianisme) er en retning innen politisk filosofi som tar utgangspunkt i tanken om at kulturelt og sosialt integrerte lokalmiljøer er samfunnets grunnleggende enhet. Betegnelsen er avledet av det engelske ordet *community* (nærsamfunn eller fellesskap)

L

LØFT-metoden * LØFT - forkortelse for løsningsfokusert tilnærming - er et alternativ til den tradisjonelle måten å arbeide med problemløsning og endring på.

M

Metodelære * Læren om metodene innenfor en bestemt disiplin eller et bestemt område.

Miljørettet helsevern * Omfatter de faktorer i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen. Dette dreier seg bl.a. om biologiske, kjemiske, fysiske og sosiale miljøfaktorer.

N

Nettverkstenkning * Gjennom samhandling mellom individer på mikronivå dannes det nettverk, både faglige og sosiale.

O

Observasjon * Observasjon er en forskningsmetode som gjør forskeren i stand til systematisk å observere og notere personers atferd, handlinger og interaksjoner.

S

Samfunnsmedisin * Fagområde som har sin oppmerksomhet rettet mot helsetilstanden i hele eller deler av befolkningen og på livsmiljøet og samfunnsforholdene befolkningen lever i. Faget bygger på erkjennelsen av at det er en sammenheng mellom helse og samfunn.

Samhandling * Samhandling er uttrykk for helse- og omsorgstjenestenes evne til oppgavefordeling seg imellom for å nå et felles, omforent mål, samt evnen til å gjennomføre oppgavene på en koordinert og rasjonell måte.

Sosiale helseforskjeller * eller sosiale ulikhet i helse. Begrepet henspeiler på helseforskjeller som følger av sosiale skillelinjer. Faktorer som påvirker helse og som er sosialt ulikt fordelt, bidrar til å skape sosiale helseforskjeller.

T

Tildelingsbrev * Etter at Stortinget har behandlet statsbudsjettet stiller departementet bevilgningene til disposisjon for underliggende virksomheter. Dette gjøres ved et tildelingsbrev. I tildelingsbrevene fastsettes bl.a. resultatmål for virksomheten, utgifts- og inntektsrammer, budsjettfullmakter og rapporteringskrav.

Litteraturliste

- Asheim, Ivar, (1997). *Hva betyr holdninger? Studier i dydsetikk*. Otta: Tano Aschehoug
- Berg, van den Marieke (red.). (2006) *Døpt ... og hva nå?* Oslo: Det kateketiske senter
- Bischofberger, Erwin, (1995). *Människovärdet vid livets gränser*. Uppsala: Katolska Bokförlaget
- Bruni, Luigino (ed.) (1999). *The Economy of Communion* New York: New City Press
- Christoffersen, Svein Aage, «Dydsetikk og konvensjonell moral» i Lønning, Inge og Kjetil Hafstad (red.), (2002): *Kirke & Kultur*. Oslo: Universitetsforlaget
- Crepaz, Paolo, (2015). *Vivere la città*. Roma: Città Nuova
- Didattica del dado dell`amore. Hentet 16. april 2016 fra http://www.trentoardente.it/index.php?option=com_content&view=article&id=318:didattica-del-dado-dell-amore&catid=92&Itemid=658
- Djupvik, Jakob Johan (2000). *Folkehelsearbeid – kommunal ressurskopling med vekt på bruk av fysisk aktivitet*. Oslo: Kommuneforlaget
- EducazioneUnità - Education for Unity . Hentet 28. April 2016 fra <http://www.eduforunity.org/studi-progetti-esperienze/relazioni/75-relazioni-di-congressi/educazione-un-atto-damore/283-didattica-del-dado-dell-amore.html>
- Etzioni, Amitai (1993). *The Moral Dimension. Towards a New Economics*. New York: The Free Press
- Falmi, Donato og Florence Gillet, (2015). *Chiara Lubich: L`unità*. Roma: Città Nuova Editrice.
- Flick, Uwe, (2011). *Introducing Research Methodology. A beginner`s Guide to doing a Research Project*. London: Sage-forlaget.
- Heiene, Gunnar og Svein Olaf Thorbjørnsen, (2011). *Kristen etikk – en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hammersley, Martyn, (2011) *Methodology – who needs it?* London: Sage.
- Hauge, Hans A. og Maurice B. Mittelmark (red.), (2003). *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Hjort, Peter F. (1982). *Helsebegrepet, helseidealet og helsepolitiske mål*. I P.E. Lorentzen, J. Åker & T. Berge (red.) *Helsepolitisk og helseadministrasjon* (s. 11-31). Oslo: Tanum

- Il trattamento sanitario obbligatorio. Hentet 4. april 2016 fra <http://www.altrodiritto.unifi.it/ricerche/devianza/sbordoni/cap3.htm>
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann, (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lubich, Chiara: (2002). *Una cultura nuova per una nuova società*. Roma: Città nuova
- Løgstrup, Knud Eijler Christia.: “Løgstrup og de spontane livsytringene” i Lønning, Inge og Kjetil Hafstad (red.). *Kirke & Kultur*. Oslo: Universitetsforlaget 2002 s. 30
- Løkken, Gunvor (2012). *Levd observasjon. En vitenskapsteoretisk kommentar til observasjon som forskningsmetode*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Marchetti, Giorgio (2011). *Etica e reciprocità*. Roma: Città Nuova Editrice.
- Olsen, Cecilie S., «Løp for fred» Akers Avis Groruddalen 19.5.2012
- Olsen, Jørn Bue og Henrik Syse, (2013). *Næringslivsetikk og samfunnsansvar*. Bergen: fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Palmer, R.E. (1969). *Hermeneutics Evanston*. IL: Northwestern University Press
- Paolo Grepaz. Hentet 20. april 2016 fra <http://www.csttrento.it/prevenzione/medicina-dello-sport/dott-crepaz-paolo/>
- Progetto tuttopace 2014-2015. Hentet 16. april 2016 fra http://www.istitutocomprensivotrento6.it/attachments/214_Schmid-progetto%20Tuttopace-2014-15.pdf og http://www.vivoscuola.it/main_page/-/journal_content/56/10137/652363 og <http://squittydentrolarmadio.blogspot.no/2015/11/inspirazioni-co-arcobaleno-4-la-pace.html>
- Rønning, Grete Eide (2003): «Nærmiljø. Nostalgi – eller aktuell arena i forebyggende og helsefremmende arbeid?», i Mittelmark, Maurice B. (red.), *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Uggla, Bengt Kristensson, (1994). *Kommunikation på bristningsgränsen. En studie i Paul Recoers prosjekt*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposien.
- Un dado per la Terra. Hentet 22. april 2016 fra http://www.cittanuova.it/c/446409/Un_dado_per_la_Terra.html
- Spiegelberg, H. (1960). *Narrative truth and historical truth: Meaning and interpretation in psychoanalysis*. New York: Norton.
- Skulberg, Knut R (red.) (2015). *Folkehelse – en tverrfaglig grunnbok*. Vallset: Oplandske Bokforlag AS

Store Norske Leksikon, nettutgaven 2015

Storia dell'ISIG. Hentet 16. april 2016 fra <https://isig.fbk.eu/it/storia-dellisig>

The Company cube. Hentet 22. april 2016 fra <http://thecompanycube.org/>

The earth cube. Hentet 24. april 2016 fra <http://theearthcube.org/>

Trondheimdeklarasjon. Hentet 4. april 2016 fra

<http://www.nordiskfolkehelsekonferanse.no/assets/trondheim/nordisk-folkehelse-a4-norsk-lowres.pdf>

Vetlesen, Arne Johan (1996). «Kommunitarisme», i Samtiden nr. 4, s14-27

Østerberg, Dag, (1994). *Innledning. I Maurice Merleau-Ponty, Kroppens fenomenologi* (s.V- XII). Oslo: Pax-forlaget.

Vedlegg

1. Intervjuguide for intervjuer
2. Samtykkeerklæringer for bruk av bilder
3. Biografi av Chiara Lubich
4. «En by er ikke nok» - meditasjonstekst av Chiara Lubich

Vedlegg nr. 1:

Tematisk intervjuguide med forslag til spørsmål:

- Hvorfor er nærmiljøutvikling viktig i et folkehelseperspektiv og hvem har ansvaret?

For å besvare problemstillingen er følgende forskningsspørsmål utformet:

- Hvordan?
- Hva?
- Hvem?

Innledende spørsmål:

- Hvordan blir man oppmerksom på Trento?
- Hva gjør nærmiljømodellen annerledes?
- Hvorfor kan nærmiljømodellen være interessant for Norge?

Erfaring med modellen:

- Hva er bakgrunnen for modellen?
- Hvordan kom man i gang med modellen?
- Hva er det mest positive med modellen?

Empowerment idologien:

- Hva kan hver enkelt bidra med?
- Hvordan blir man møtt?
- Hvem har ansvaret?

Ternings-didaktikk:

- Hvordan fungerer det?
- Hva er resultatet i praksis?
- Hvem er deltager?

Den praktiske utformingen, hemmende eller fremmende for et nærmiljø:

- Har du vært med på planleggingen?
- Hva hemmer eller fremme arbeidet i nærmiljøet?

Avsluttende spørsmål:

- Er det noe du vil tilføye?
- Hva mener du kjennetegner et godt nærmiljø?

Vedlegg nr. 2

Samtykke for bruk av bilder og tegninger

Jeg refererer kun den mailen jeg sendte på norsk til Marieke van den Berg. De andre mailene har lignende innhold. Imidlertid legger jeg ved svarene fra alle jeg måtte innhente tillatelse fra.

Oslo, 8. mai 2016

Hei,

Jeg er Helga Koinegg fra Oslo.

Jeg holder på med å skrive masteroppgaven min. Temaet jeg valgte er: «Trento viser veien. En nærmiljømodell også for Norge?»

I min oppgave beskriver jeg kjærlighetsterningen fra Trento. Jeg fant terningen på norsk i boken: «*Døpt ... og hva nå?* Oslo: Det kateketiske senter fra 2006.

Jeg husker at det var deg som innhentet tillatelse fra Italia for å publisere den på norsk, derfor henvender jeg meg til deg for å spørre om tillatelse til å publisere terningen fra din bok i min masteroppgave. Etter Åndsverksloven §45c (lovdata.no) må jeg innhente tillatelse til dette.

Det er nok hvis du svarer positivt på min forespørsel på denne mailen.

Takker så mye for samtykke!

Med vennlig hilsen

Helga Koinegg

Mobil: +47 412 77 411

SVAR nr.1

Fra: Marieke van den Berg [mailto:mariekevandenber0@gmail.com]

Sendt: 9. mai 2016 09:06

Til: Helga Koinegg

Emne: RE: richiesta al uso delle applicazione del dato d amore

Hei, Helga Koinegg,

Jeg gir dig tillatelse for publikasjonen av norsk terning fra min bok i din masteroppgave.

Sukses med din oppgave.

Marieke van den Berg

SVAR nr.2

Dear Helga: You have our permission to use any and all images from The Earth Cube website (www.TheEarthCube.org), Facebook, and any other photographs showing People using the earth cube. We are the Registered Trademark holder for it, and therefore the right entity to give permission.

The Earth Cube now has something like six different styles in 6 languages.

All the best! 1 John Mundell

John A. Mundell, P.E., L.P.G.

President/Senior Environmental Consultant

SVAR nr. 3

Subject: Re: Contact Request for The Company Cube - Helga Koinegg

Here you go! Good luck! Send us a copy of your thesis if you think about it. 😊

Julie Johnstone Webmaster

MUNDELL & ASSOCIATES, INC.

Vedlegg nr. 3

Biografi av Chiara Lubich⁷³

1920

22. januar - Født i Trento, Italia. Døpt Silvia. Hennes foreldre er typografer: moren er en ivrig kristen, hennes far er sosialist. Hennes bror, Gino, blir partisan og deretter reporter i den italienske, kommunistiske avisen L`Unità «Enhet».

1938

Underviser i Castello og i Livo i Val di Sole, deretter i Trento. Begynner på Universitetet i Venezia hvor hun studerer filosofi. Annen verdenskrig hindrer henne i å fortsette med studiene.

1939

Mens hun deltar på et kurs for unge katolikker, besøker hun valfartsstedet for Vår Frue av Loretto og oppdager sitt kall, en fjerde vei, et nytt kall i Kirken.

1943

Tilkalt for å animere en gruppe av fransiskanernes tredjeorden blir hun tiltrukket av Klara av Assisis radikale Gudsvalg og tar hennes navn.

1943

7. desember - hun vier sitt liv til Gud med et evig kyskhetsløfte. Denne dagen blir sett på som Focolare-bevegelsens begynnelse.

1944

13. mai - Trento blir rammet av et voldsomt bombeangrep. Huset til Chiaras familie blir delvis ødelagt, og familien må flykte fra byen. Chiara forblir i byen for å fortsette å støtte den lille gruppen som er blitt skapt rundt henne. Senere finner hun en leilighet i Piazza

⁷³Focolare-bevegelsen Biografisk Tidslinje. Hentet 16. april 2016 fra <http://www.focolare.org/en/chiara-lubich/chi-e-chiara/cronologia/>

Cappuccini, som hun deler med sine første ledsagere. Det er det første «Focolare-fellesskapet».

1947

Første bispedømmelige godkjenning av bevegelsen gjøres av Carlo De Ferrari, erkebiskop av Trento, som erklærer at «Guds finger er i dette».

1948

Det første mannlige Focolare-fellesskapet åpnes i Trento. I Montecitorio (Italias deputertkammer), i Roma, møter Chiara Igino Giordani, far til fire barn, parlamentsrepresentant, forfatter, journalist, og pioner innen økumenikk. Chiara kommer til å anse ham som med-grunnlegger av Focolare-bevegelsen på grunn av hans definitive bidrag innenfor arbeidet med å virkeliggjøre åndelig enhet i samfunnet og i den økumeniske utviklingen av Bevegelsen.

1949-1959

Fra og med 1949 tilbringer Chiara somrene i Trentino-Dolomittene, sammen med sine første følgesvenner. Et økende antall mennesker slutter seg til dem, noe som gir et bilde av et samfunn som bygger på evangeliet. Dette er den første Mariapoli-byen, Mariapoli. I 1959 samles mer enn 10.000 personer fra 27 land i Fiera di Primiero.

1953

Det blir offisielt mulig for gifte å vie sitt liv til Gud som «gifte focolarini», som er viet til Gud i henhold til deres kall og kan tre inn i og tilhøre Focolare-fellesskapet slik som de «ugifte» focolarinene.

1954

Chiara grunnlegger grenen for bispedømmeprester og også at munkene og nonnene kan være en del av Focolare-bevegelsen. Pasquale Foresi er den første focolarino som blir ordinert til prest av erkebiskopen av Trento. Chiara anser også Foresi som en med-grunnlegger av Bevegelsen på grunn av hans rolle i utviklingen av den: For eksempel, for å fremme teologiske studier, ved utarbeidelse av vedtektene, i å opprette det første forlaget, og i å etablere Loppiano, den første av Bevegelsens småbyer.

1956

Det første «Città Nuova»- magasinet utgis.

De «frivillige til Gud» dannes, personer forpliktet til å fornye et mangfold av samfunnsområder.

1959

De første samlingene av Chiaras åndelige skrifter blir publisert, med tittelen: «*Meditazioni*».

Dermed begynner hennes publiseringsaktivitet Città Nuova Editrice (New City Publishing).

Focolare begynner sin spredning bak jernteppet, i Øst-Europa.

1961

I Darmstadt, Tyskland, møter Chiara lutherske pastorer som ønsker å bli kjent med hennes evangeliske åndelighet. Dette er begynnelsen på økumenikk i bevegelsen.

1962

Første pavelige godkjenning ad experimentum: Johannes XXIII anerkjenner Bevegelsen, under navnet Marias Verk.

1963

I nærheten av Roma, i Rocca di Papa, blir det første «Mariapoli Senter» innviet med det formål å tilby dannelseskurs for medlemmer av Bevegelsen.

1964

Den første Focolarebyen grunnlegges i Loppiano, i Incisa Val d'Arno, i nærheten av Firenze.

1966

Hun grunnlegger Gen-bevegelsen (New Generation), ungdomsgrenen av Focolare. I London blir Chiara mottatt i audiens av erkebiskopen av Canterbury, dr. Michael Ramsey, primas i den anglikanske kirkeenhet, som oppfordrer til spredning av Focolares spiritualitet i Den engelske kirke.

I Fontem (Republikken Kamerun), legger hun grunnsteinen til et sykehus som tilbyr bistand til Bangwa-stammen, i en av Focolares små byer, som vitner om samarbeidet mellom den lokale befolkningen og Focolare. Chiara grunnlegger menighets-bevegelsen som svar på oppfordringen fra Paul VI om å bringe en ånd av enhet i menigheter og i bispedømmer.

1967

I Istanbul møter Chiara den økumeniske patriarken Athenagoras I. Dette er den første av 24 audienser hos ham. Hun grunnlegger grenen «Nye familier».

1968

Hun grunnlegger Gens-grenen i Bevegelsen for seminarister. Chiara Lubich innser at sosiale erkjennelser i samfunnsområdene deler en vital forbindelse, og hun organiserer dem i en bevegelse som hun gir navnet “New Humanity” – «Nye Menneskehet». Hun gir ansvaret for å animere den til de frivillige menn og kvinner i Focolare-bevegelsen.

1970

Chiara grunnlegger Gen 3-bevegelsen for gutter og jenter, som er Focolares tredje generasjon.

1971

Hun starter bevegelsen for religiøse tilhengere av Focolare-bevegelsen. Under en audiens gir pave Paul VI sin velsignelse.

1975

I det hellige år samles 25 tusen ungdommer til Genfest i Roma, Italia.

1976

Det første internasjonale årsmøtet i «Focolare-bevegelsens biskop» innvies. Disse er fremmet av biskop Klaus Hemmerle, biskop av Aachen, Tyskland, med det mål om å gi en mulighet til å gå dypere inn i enhetens åndelighet og erfare «effektiv og følelsespreget» kollegialitet.

Biskop Hemmerle er en av med-grunnleggerne av bevegelsen.

1977

I Guildhall i London får Chiara Templeton-prisen for fremgang i religion, i nærvær av representanter fra mange trosretninger. Dette markerer begynnelsen av Bevegelsens dialog med troende fra andre religioner.

1980

På Flaminio stadion i Roma samles 40 tusen ungdommer til deres Genfest. Det er Bevegelsen største offentlige sammenkomst noensinne.

1981

I Tokyo, Japan, invitert av den ærverdige Nikkyo Niwano, grunnlegger av den buddhistiske lekmannsbevegelsen Rissho Kosei-kai, snakker hun om sin kristne erfaring i deres store tempel som rommer 10 tusen mennesker. Dette er begynnelsen på en fruktbar forbindelse med dialog og samarbeid innen humanitært arbeid til fordel for fred.

1982

Det første internasjonale møtet med «Focolare-bevegelsens biskop-venner», biskoper fra ulike kirker og kirkelige fellesskap samles, etter anmodning fra Johannes Paul II.

1983

Den første internasjonale kongressen i «New Humanity»- bevegelsen på Palaeur Sportsstadium i Roma, Italia, med mer enn 15 tusen mennesker fra fem kontinenter til stede.

1984

Chiara grunnlegger Gen 4 bevegelsen for små barn (4-9 år).

Johannes Paul II besøker det internasjonale senteret for Bevegelsen i Rocca di Papa, Italia. Og hun gir klarsignal til «Young for Unity Movement»- «Unge for enhet».

1985

Chiara blir oppnevnt til konsulent for Det pavelige råd for legfolket. Tiltrer ekstraordinær synode for den 20. årsdagen for Det annet vatikankonsil.

Gen-festivalen i 1985 i Roma, Italia, markerer begynnelsen av «Unge for en forenet verden»-bevegelsen, med Gen som sine viktigste støttespillere.

1988

Hun tildeles prisen for Pax Augustana av byen Augsburg, Tyskland.

1990

Det pavelige råd for legfolket godkjenner de oppdaterte generelle vedtektene for Focolare-bevegelsen. Med hjelp av biskop Klaus Hemmerle, innvier Chiara Abba School (senter for tverrfaglige studier), hvis oppgave er å utforske de læremessige dimensjonene av enhetens nådegave.

1991

I Brasil, i Mariapolis Araceli, i nærheten av San Paulo, starter Chiara fellesskapsøkonomi-prosjektet.

1993

Gjennom samtidige sendinger til 63 nasjonale og mange lokale TV-stasjoner blir familiefesten, som holdes på Palaeur Sport Stadium i Roma, sett av ca. 500 millioner tilskuere rundt om i verden.

1994

Hun blir utnevnt til ærespresident i Verdenskonferansen for religion og fred (WCRP).

1996

Med en gruppe av politikere, tilhengere av Focolare, begynner hun den politiske bevegelsen for enhet. Hun mottar et æresdoktorat i samfunnsvitenskap fra Universitetet i Lublin, i Polen. Elleve andre æresdoktorater følger: Teologi (Filippinene og Taiwan, 1997, Slovakia, 2003, England, 2008); sosial kommunikasjon (Thailand, 1997); human sciences (USA, 1997);

filosofi (Mexico, 1997); tverrfaglige studier (Argentina, 1998); religionsvitenskap (Brasil, 1998); økonomi (Brasil, 1998 og Italia, 1999); psykologi (Malta, 1999); pedagogikk (USA, 2000).

I Paris blir hun tildelt Unesco-prisen for utdanning og fred.

1997

I Bangkok, Thailand, møter hun den høyeste patriarken innenfor Thai-buddhismen, Hans Hellighet Somdet Phra Nyanasamvara, som oppfordrer til dialog og samarbeid mellom buddhister og Focolare-bevegelsen. I Chiang Mai, Thailand, snakker hun til en stor gruppe av buddhistiske munk, nonner og lekfolk, og deler sin åndelige erfaring med dem. I Manila, Filippinene, presenterer hun Focolare-bevegelsen på den filippinske bispekonferansen. Deretter taler hun også på bispekonferanser i Taiwan, Sveits, Argentina, Brasil, Kroatia, Polen, India, Tsjekkia, Slovakia og Østerrike.

I FN-bygningen i New York, snakker hun om "Unity of Peoples", under et symposium organisert til hennes ære av WCRP.

Hun tilbyr sitt vitnesbyrd til tre tusen afro-amerikanske muslimer av det amerikanske muslimske samfunn i Malcolm X-moskeen i Harlem, New York. Hun har blitt invitert av Imam W. D. Mohammed, som er dets grunnlegger.

I Graz i Østerrike, foreslår hun enhetens åndelighet som en "økumenisk åndelighet" ved åpningen av det andre europeiske økumeniske møte, fremmet av Rådet for europeiske bispekonferanser (CCEE) og av Rådet av kristne kirker i Europa (KEK), som samler ortodokse kirker og reformerte kirker.

1998

Hun møter det jødiske samfunnet i Buenos Aires, hovedstaden i Argentina. Presidenten i Brasil tildeler henne «The Cruzeiro do Sul» (Southern Cross) for hennes innsats på vegne av de mest vanskeligstilte og for å fremme fellesskapsøkonomi.

På Petersplassen i Roma, foran mer enn 350.000 deltakere, er hun en av fire grunnleggere som taler på det første internasjonale møtet for kirkelige bevegelser og nye fellesskap.

Pave Johannes Paul II betror utviklingen av en vei til fellesskap blant bevegelser, til henne.

I Strasbourg, Frankrike, mottar hun i 1998 en menneskerettighetspris fra Europarådet.

I Bern, Sveits, har hun en presentasjon som en del av feiringen av 150-årsjubileet for den sveitsiske grunnloven.

1999

I Strasbourg, Frankrike, snakker hun til konferansen for femtiårsjubileet for Europarådet. I sin tale om “et markedsbasert samfunn, demokrati og solidaritet” presenterer hun opplevelsen av Fellesskapsøkonomien som grunnlag for en ny måte å drive forretninger på.

I Speyer, i Tyskland, overbringer hun et oppmuntrende budskap fra pave Johannes Paul II til et møte av grunnleggere og ledere av 41 kirkelige bevegelser og nye fellesskap, organisert av Sant-Egidio- kommuniteten og Fornyelse i Den Hellige Ånd. (Karismatiske-bevegelse)

I Augsburg, Tyskland, deltar hun i seremonien for signering av den historiske felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren, og møter de høyeste myndighetene i den verdensomspennende lutherske føderasjonen.

2000

Hun mottar æresmedborgerskap fra Roma og fra Firenze. I de senere årene hadde hun fått sytten slike æresbevisninger, blant annet fra Palermo, Genova, Torino, Milano, og Buenos Aires.

Hun mottar Forbundsrepublikken Tysklands fortjensteorden.

I Rothenburg, Tyskland, møter hun representanter for femti evangelisk-lutherske bevegelser. I Washington D. C, taler hun på en samling av mer enn 5.000 mennesker, inkludert kristne og medlemmer av American Muslim Society. En broderlig dialog begynner i mange forskjellige byer over hele USA.

I Roma, på det italienske parlamentets Palazzo San Macuto, presenterer hun Bevegelsens idealer for politisk enhet til en stor mengde politikere.

I Assisi slår hun til lyd for en reise mot fellesskap blant gamle og nye karismaer, som begynner med de forskjellige grener av fransiskanerfamilien.

2001

I Coimbatore, Tamil Nadu, India, mottar hun prisen fra to Gandhiske organisasjoner, Shanti Ashram og Sarvodaya-bevegelsen. Hun deler også historien om sin åndelige reise på Somaya University, Mumbai.

I Praha, Tsjekkia, møter hun president Václav Havel.

I Bratislava, Slovakia, på et møte i det nasjonale parlamentet, presenterer hun «En politikk av enhet» for 150 folkevalgte parlamentsmedlemmer og lokale ordførere.

I Innsbruck, Østerrike, deltar hun på konvensjonen «1000 byer for Europa». Hun er invitert til å snakke om brorskap som politisk begrep.

2002

På Castel Gandolfo, Italia, støtter hun det første symposium om interreligiøs dialog blant medlemmer av Abba-Skolen og autoritative forskere og professorer i hinduismen.

I Genève, Sveits, invitert av presidenten i den protestantiske kirken i Genève, snakker hun om økumenikk i Peterskirken under søndagsgudstjenesten.

På det økumeniske kirkerådet foreslår hun «Enhetens fellesskap» som en «økumenisk spiritualitet».

I Montserrat-klosteret, snakker hun om sin livserfaring til 400 nonner og søstre.

I Madrid presenterer hun sitt politiske budskap i det lokale setet for Europaparlamentet og snakker i en hall full av politikere og administratorer.

2003

I Mumbai utdyper hun dialogen med hinduismen som begynte under hennes første besøk i India i 2001. Hun snakker på Somaya College, og et indisk institutt for høyere utdanning dedikert hovedsakelig til interreligiøs dialog; på Bharatiya Didya Bhavan, et senter som ble grunnlagt for å gjenopplage hinduismens kulturelle røtter; og med Swadhyaya Family, en bevegelse på mer enn 8 millioner tilhengere spredt over hele India. Invitert av Cardinal Dias, presenterer hun i Mumbai også enhetens spiritualitet til prester, medlemmer av religiøse ordener, menigheter og lekmannsbevegelser. Etter anmodning fra erkebiskopen i Conceçao, gjentar hun presentasjonen i Delhi.

Som svar på pave Johannes Paul IIs anmodning om at Focolare-bevegelsen tar ansvar for å fremme året dedikert til rosenkransen for fred i verden, fremmer hun en internasjonal mariansk kongress i Castel Gandolfo. Basert på denne begivenheten følger 157 andre kongresser, lokale så vel som nasjonale, på alle fem kontinenter, på både lokalt og nasjonalt nivå. Det holdes en tilsvarende kongress i Oslo av Focolarefellesskapet i Oslo.

2004

Presidenten i Italia tildeler henne symbolet for et «Cavaliere di Gran Croce» (Knight of the Great Cross).

En hel dags feiring, «Sammen for Europa» holdes i Stuttgart, Tyskland, for å markere EUs utvidelse til 25 nasjoner. Den har sitt utspring i det utviklende fellesskapet av mer enn 150 bevegelser og samfunn fra ulike kirker, inkludert lutherske, anglikanske, og frikirker. Mange politikere deltar, i tillegg til 9.000 deltakere, samt 100.000 andre, som følger arrangementet via satellittoverføring fra 163 møter som finner sted på samme tid i andre europeiske byer.

2007

7. Desember blir Sophia University Institute med base i Focolarebyen Loppiano etablert. Det blir til som en videreutvikling av Abba School. Dette er den siste offisielle handlingen signert av Chiara Lubich.

2008

14. mars, som følge av en lang sykdom, etter å ha fått besøk på sykehuset av den økumeniske patriarken av Konstantinopel, Bartholemew I, og etter å ha mottatt et trøstende personlig brev fra Benedikt XVI, etter å ha fått sykebesøk av hundrevis av mennesker, dør Chiara i hjemmet sitt i Rocca di Papa, Italia.

En by er ikke nok

Hvis du ønsker å vinne en by til Kristi kjærlyghet,
hvis du ønsker å forvandle en by til Guds rike,
legg planene dine først.

Samle rundt deg venner som deler dine følelser.
Foren deg med dem i Kristi navn
og be dem om å sette Gud før noe annet.
Lag deretter en pakt med dem:
lov hverandre bestandig og evig kjærlyghet,
slik at verdens Erobrer
alltid kan være blant dere
og være deres leder;
at når deres 'jeg' ødelegges i kjærlygheten,
kan hvert deres skritt støttes, hver tåre tørkes bort,
av den Vakre Kjærlyghetens mor – Maria.

Så ta mål av byen.
Oppsøk dens åndelige leder.
Gå med dine venner for å besøke ham.
Presenter deres planer for ham, og hvis han ikke samtykker,
ta ikke ett skritt, da vil du ødelegge alt.

Hvis han gir deg råd og retningslinjer
aksepter dem som et bud
og gjør dem til et bud for deg og dine venner.
Forsikre ham om din lojalitet
for Kristus har befalt det,
og tilby å hjelpe ham
– med ditt åndelige bidrag –
i hans tunge ansvar.
Så se etter de fattigste, nødlidende,
de forlatte, foreldreløse, fanger.
Uten å pause i handlingen din,
løp med vennene dine for å besøke Kristus i dem,
for å trøste dem,
for å vise dem at Guds kjærlyghet er nær dem og våker over dem.
Hvis noen er sulten, ta med mat til vedkommende,
hvis du ikke har klær eller mat,
be for dem med tro til den Evige Far i Himmelen,
fordi de er nødvendige for hans Sønn Kristus,
som du ønsker å tjene i ethvert menneske.
Og han vil høre deg.

Chiara Lubich